

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף קז:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה קסט

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

מאמר והיה עקב תשמעון

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

תורה זו נאמרה כנראה בברסלב/כ"ב בתחילת התקופות של מוהרנ"ת לרבנו, בין א' דסליחות בכ"ב אלול תקס"ב לר"ח כסלו תקס"ג כשנולד בנו שכנא (ימי מוהרנ"ת ח"א ג'). מוהרנ"ת היה בברסלב מא' דסליחות לפני ר"ה ועד יום כפור, וכיון שתורה זו לשון חברים כנראה שלא היה בזמן שנאמרה, על כן אולי נאמרה סמוך לסוכות/י או בחשון אחרי סוכות, כמבואר בחי"מ קטז ורסג שדיבר בשנה זו הרבה מעניין רקודים והמתקת הדינים.

פתיחה

רבנו מבאר שטוב לאדם לשפוט את עצמו על מעשיו לעתים קרובות, ובוה מבטל ממנו משפט בבית דין של מעלה. וגם טוב להיות בשמחה ולרקוד דהיינו להשמיע לרגלים את השמחה שבלב, ועי"ז נמתקים הדינים. אבל שכשוראה שקשה לו לרקוד, ידע שכבר נגזר עליו גזר דין, וצריך להמתיק אותו במשפט שישפוט עצמו ויעשה תשובה עם צעקה לבטלו, ואע"פ שאז הרגלים כבדות, כי הדין נמסר לרצים שהם הרגלים, עדיין אפשר להמתיק את הדין ע"י שיתאמץ לרקוד בשמחה, דהיינו בכח גדול להשמיע לרגלים את השמחה שבלב. אבל כשכבר יש צרה לאדם ידע שזו כבר ישועה, ואדרבה עד עתה היה עליו כעס וגזר דין, שנמסר לרצים, וכבר כמה זמנים שהם רצים וממתינים שהוא ישפוט את עצמו וישוב בתשובה, וכל הזמן הזה היה בחי' עיבור ועברה וכעס עליו. אבל עתה שכבר יצא הדין לפועל ונעשית צרה, הסתיים העיבור והכעס, ונשאר רק לקבל באהבה ולמהר להודות שהכל רק ממנו ית' ורק לטובה, כי באמת זו עיקר כוונת כל הצרות, להביאו לתודה והודאה.

לקוטי הלכות השייך לתורה זו

שמירת הברית ע"י שמחה – אהע"ז פרו ורבו הלכה ג' אות א'.
והר"מ גביית מלוה הלכה ג' אות י'

שיחות השייך לתורה זו

תורה קט"ט שבליקוטי מוהר"ן ח"א הוא מכתב יד החברים: (ליקוטי ח"מ ח"א, הל' גביית מלוה ג', מובא בשיש"ק ח"ה, סעיף י"ד).

אבניה ברז"ל – מעשיות ממוהרנ"ת אות כב) כשהיתה זוגתו של מוהרנ"ת מעוברת עם בנו הר' שכנא ז"ל והיו יראים מאד שלא תפיל (כי היו סובלים הרבה בצער גידול בנים כמבואר לעיל בשיחות רבינו ז"ל שעשה כסאות לרבינו ושרבינו ניחם אותם וכו' ואז הי' העיבור של ר' שכנא) וגם הרגישה את עצמה חולנית מאד וקראו לרופא, כי מוהרנ"ת לא הי' עדיין חזק בדעתו כל כך בענין הרופאים וכו' כי הי' כמעט בתחילת התקופות והרופא לא ניגש אליה רק עמד מרחוק והשי"י עזר בלי עזר הרופאים. ואח"כ כשבא מוהרנ"ת אל רבינו זצוק"ל וחזק אותו מאד בזה שלא השתמשה עם הרופא כלל ואמר אז התורה והי' עקב תשמעון וכו' הדינין בחי' רצין וכו' ע"ש ואמר רבינו זצוק"ל שהרצים הנזכרים שם הם הרופאים וכו' ומפני זה מורגל בפי העולם לומר צריך לרוץ אחר הרופא מען דארף לויפען נאך א דאקטער וכו' ושם בהתורה מרומז מהולדה וכו' ע"ש. (מובא בקיצור בשיש"ק ח"א, סעיף תרנ"ה)

* בה תמוז עד ג' אב תשפ"ג ירושלים

² ראה חי"מ קטז שרבנו גר אז בברסלב, אבל בפורים היה בטיראויצע שם אמר תורה י'. ובניסן בחתונת בתו שרה היה במעודעדיבקע ואמר תורה מט. ובימי מוהרנ"ת מבואר שתורה קטט נאמרה בתשרי או חשון אותה שנה.

³ אולי עוד רמז לזה ממה שמדבר בתורה זו על שמחה כדבר שכבר נמצא, ורק צריך שתפוש לרגלים, ואולי כיון שסוכות נקרא זמן שמחתנו.

ימי מוהר"ן ח"א אות ג – בשנת תקס"ג הנ"ל בראש חודש כסלו נולד בני שכנא שיחיה באותו החרף שנת תקס"ג היו הנשואין של בתו מרת שרה תחיה עם בעלה מורנו יצחק אייזיק נרו זא"ר, בראש חודש ניסן ביום חמישי בקהלת קדש מודיבקה ורבנו זכרוננו לברכה בשנסע למודיבקה כנ"ל נתעכב שם עד אחר הנשואין ואני בשמעי זאת בנעמירוב, אזרתי חלצי ונסעתי אליו למודיבקה, ובאתי אליו זכרוננו לברכה ביום פורים, וישבתי אצלו בסעדת פורים והוא זכרוננו לברכה רקד הרבה באותו הפורים גם בחנכה באותה השנה אחר התורה רקד הרבה, גם בשמחת תורה באותה השנה רקד הרבה וכן על נשואי בתו הנ"ל רקד הרבה ואמר אחר כך אני רקדתי הרבה בשנה זאת וכו' וכבר נרשם מעט מזה (עין שיחות הר"ן קל"א חיי מוהר"ן קט"ז, רס"ג) שרצה לבטל הגזרות והפונקטין שנשמעו אז וכו' כי על ידי המחאת פה ורקודין ממתיקים דינין וכו'.

חיי מוהר"ן – אות רסג – (כג) בשנת תקס"ג שהוא ראש השנה הראשון שהיה בכאן בפרסלב, אז הייתי אצלו על ראש השנה וכל עשרת ימי תשובה עד אחר יום פפור. ואחר יום פפור נסעתי לביתי ורבי יודל ורבי שמואל אייזיק נשארו בכאן על חג הסוכות. ושמעתי כמה דבורים וקרים מרבי יודל מה ששמע אז ואני זוכרם היטב. פעם אחת ביום הושענא רבא אמר בפני העולם ומה אעשה ששני רוצחים עומדים עלי ואומרים אף על פי כן שאני מנהיג (שקורין גיטר יוד) והראה בידו על רבי יודל ורבי שמואל אייזיק בעת שאמר שני רוצחים, הינו שעליהם היה נתפון מחמת שהם היו ברוכים אחריו מאד. ומי יפה להבין פרוש דברים אלו כי האנשים הנ"ל היו יקרים בעיניו מאד מגדולי מקרבייו: **וביום שמיני עצרת דבר עמוהם מענין רקודין והמחאת פה, ומה שמחפכין את עצמו שזה בחינת ומשה עלה אל האלקים וירד ה' על הר סיני (כמבאר במקום אחר) וענין הפריסטאקט שעושיין וכו' ודבר עמוהם דברים נפלאים. אחר כך התחילו לכנס המון עם מאנשי העיר שבאו אליו בנגון ושמחה כנהוג ביום שמיני עצרת. ואז אמר לרבי יודל ולרבי שמואל אייזיק לכו לכם כי אני צריך לעסק עמהם ואין זה שרף לכם והלכו להם ממנו:** ואחר כך נעשה שם שמחה גדולה בקול רעש גדול של שיר ושמחה. ואז רקד רבנו זכרוננו לברכה בעצמו הרבה מאד מן איוה זמן קדם הלילה עד איוה שעות בתוף הלילה של שמחת תורה. וכבר ידוע גדל נפלאות ערבות נעימות קדשת הרקוד שלו, כי מי שלא ראה זאת לא ראה טוב מימיו: **וכבר מבאר במקום אחר שבאותה השנה רקד רבנו זכרוננו לברכה הרבה. הינו בשמיני עצרת הנ"ל ובשבת חנכה בהסעדה שלישיית אחר שאמר התורה הנוראה ראיתי מנורת זהב בלקוטי א' סימן ח', ובפורים, ואחר כך בראש חודש ניסן היתה החתנה של בתו שרה ורקד הרבה עם בתו הכלה בהסעדה שלישיית של השבת חתנה, אחר שאמר התורה הנוראה והוא פתח יצא מחפתו (בלקוטי א' סימן מ"ט). כי בעת אמירת התורה התחיל בקול נפלא מאלו התבות והוא פתח יצא מחפתו רק כשנסר לנו התורה הזאת בכתב ידו הקדוש התחיל מפתק לשמש שם אהל בהם כנדפס (בלקוטי א' סימן מ"ט הנ"ל) ואחר שאמר התורה הנ"ל רקד הרבה עם בתו אשרי עין ראתה זאת. ושמעתי מפיו הקדוש שאמר בעצמו בשנה הזאת רקדתי הרבה מחמת שנשמע אז שייצאין גזרות (שקורין פונקטין) על ישראל, כי על ידי רקודין והמחאת פה ממתיקין הדינים ומבטלין הגזרות כמבאר בהתורה ואלה המשפטים בסימן י' לקוטי א' שנאמר לענין זה פנרשם במקום אחר:**

חיי מוהר"ן – אות קטז – (יג) בשנת תקס"ג עשה נשואין לבתו הצדקת מרת שרה בקהלת קדש מעדועדווקע עם חתנו הרבני מורנו יצחק אייזיק בן הגביר מורנו רבי ליב דאבראונר כי לשם נתקבצו שניהם אף על פי שאז היה כבר בפרסלב והתנהג היתה בראש חודש ניסן שחל אז ביום חמישי והחפה היתה בערב אור ליום ו' ערב שבת קדש: וכו'...
וכבר גלה כמה תורות גבוהות מאד על ענין רקודין והמחאת פה. וגם בהתורה לשמש הנ"ל מבאר מענין רקודין, אבל לא היה שכיח שיעשה רקודין כי אם בעתים רחוקות מאד, אף באותה השנה הנ"ל היה מרקד כמה פעמים. הינו בשמחת תורה, ואחר כך בשבת חנכה אחר אמירת התורה המתחלת ראיתי מנורת זהב בלקוטי א' סימן ח', ואחר כך בפורים כמעדועדווקע. ואחר כך על החתנה הנ"ל: **ואמר בעצמו בזאת השנה רקדתי הרבה וזה היה מחמת שבאותו השנה נשמעו הגזרות שקורין פונקטין, שהיו רוצים אז לגזר על ישראל חס ושלום, ומחמת זה רקד כמה פעמים כי על ידי רקודין ממתיקין הדינים ומבטלין הגזרות כמבאר בהתורה ואלה המשפטים סימן י' בלקוטי א' המתחלת על ידי רקודין והמחאת פה ממתיקין הדינים. וגם זאת התורה נאמרה באותו החרף בטיראויצע:**

שמירת הברית ע"י שמחה

שיחות הר"ן אות כ' – כשהאדם כל היום בשמחה אזי בנקל לו ליחד לו שעה ביום לשבר את לבו ולהשיח את אשר עם לבבו לפני השם יתברך כמבאר אצלנו כמה פעמים, אבל כשיש לו עצבות חס ושלום קשה לו להתבודד ולפרש שיחתו. ועין במקום אחר (לקמן ע"ד) כמה האדם צריך להתחזק להיות שמח תמיד וביותר בשעת התפלה, ושצריכין להכריח עצמו בכל כוחותיו לזכות לשמחה. ואמר כי לזכות לשמחה זה קשה וכבד להאדם לזכות לזה יותר משאר כל העבודות. ענה ואמר: כפי הנראה שאי אפשר לבוא לשמחה כי אם על ידי עניני שטות, לעשות עצמו כשוטה ולעשות עניני צחוק ושטות וכו' כמבאר במקום אחר (לח) ורק על ידי זה באין לשמחה. כשהאדם זוכה לשמחה אזי השם יתברך בעצמו שומר אותו ומציל אותו מפגם הברית (לט):

פרפראות לחכמה על נדרים נא. (מעשה שרבי ביקש מבר קפרא שיפרש לו את המילה "תועבה" שאמרה תורה על משכב זכור. ואת המילה "תבל הוא" שאמרה תורה על הנרבעת לבהמה. וא"ל בר קפרא שאם ירקוד לפני יבאר לו) ומבאר הפל"ח – כי מי שהוא משוקע בתאוה זו, נדמה לו שהוא מוכרח לכך כמו לשאר הכרחיות של צרכי הגוף, ויש שמשוקע כל כך רחמנא ליצלן עד שבא לעבור על ידי זה גם על עבירות חמורות, ובא גם על הזכר או על הבהמה, אשר גם הבהמות ממש רחוקין מזה. כי אינן דבוקין אלא במינם ובנקבות דייקא, רק האדם על ידי שנמשך אחר עצת יצרו הרע יוכל להיות גרוע גם מבהמה רחמנא ליצלן. והנה, מבואר בדברי רבינו ז"ל (בסימן קסט) שעיקר שמירת הברית וביטול והכנעת תאוה זאת הוא על ידי שמחה וקדושה, כי עיקר התגברות התאוה והרהורים הוא על ידי עצבות וכו'. וזה רימו בר קפרא במה שלא רצה לפרש פירוש המילות האלו הנ"ל המורים על ביטול ומיאוס תאוה הזאת, עד שירקוד רבי, כי על ידי כל שמחה אמיתית וקדושה, בפרט כשהשמחה מגיע עד הרגלין שבזה מעלין הקדושה מבחינת "רגליה יורדות מות" כמובן במאמר 'משפטים' סימן י', ומגרשין משם את החיצונים שעיקר אחיזתם שם, כמובן במאמר 'ריקודין' סימן מ"א. ועיין גם בסימן ל"ב ובסימן קס"ט, ועל ידי זה ממשיכין ביטול ומיאוס תאוה זאת, עד שאדברא אם רואין על אחד שמשוקע ביותר בזה, נתעוררין מזה אל ההיפוך לעסוק בזה רק לשם שמים לקיום המין וכיוצא, ולהרחיק המותרות, כי הלא רואין שמי שנמשך אחר המותרות יוכל לירד למדריגה פחותה כזו שיהיה גרוע מבהמה, שזה בחינת מה שנאמר אצל עון משכב זכור 'תועבה –

תועה אתה בה', היינו שהכל מבינין ורואין על גודל הפחיתות הזוה, כי הוא תועה לגמרי מדרך כל הארץ אפילו של בהמות, וכן אצל משכב בהמה נאמר 'תבל' – וכי תבלין יש בה' וכו', רק שהוא ממעשה יצר הרע הרוצה להשחית נפשו לגמרי, עד שגם אצל הנושא נשים הרבה בהיתר נאמר גם כן זימה (עיין חידושי אגדות מהרש"א נדרים שם) היינו אף על פי שהיא בהיתר ואי אפשר ליכנוס בזה בטוען ונטען ולהסביר הפחיתות בזה כל כך כמו אצל העבירות החמורות הנ"ל, אף על פי כן רימוזה התורה הקדושה הפחיתות הגדול שיש גם בזה, לומר לו 'זהו מה היא', רצה לומר ואם הוא היתר, אבל אף על פי כן למה לך זאת, ומה הוא התכלית והתועלת מזה, ומי מכריח אותך לכך, וכמו שאמר רבינו ז"ל לאחד 'הלא אתה רגיל לפגוע עצמך עם אנשי העולם, וראוי לך לשאול להם מה (קערסט זיין פרעגין וואס) וכמבואר בהשיחות (שיחות הר"ן סימן רפא). ועל כן עשה זאת בר קפרא בבי הלולא דייקא, לרמוז כי זה ענין השמחה והריקודין של החתונה להמתיק הדינין ולגרש החיצונים שלא יהיה להם שום אחיזה בהווג הקדוש של החתן וכלה, רק שיהיה זיווגם בקדושה גדולה בבחינת שמירת הברית שזוכין לזה על ידי שמחה דקדושה כנ"ל. וזה שפירש ג' תיבות אלו דייקא, כי גם בזיווג של היתר צריכין ליהדר בזה, כי אשה נקראת 'דרך', כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ילקוט שמעוני איוב תתק), וצריכין ליהדר גם בהיתר לבלי להיות תועה מן הדרך חס ושלום, כי יוכל לירד ממדריגה למדריגה עד שיבוא לבחינת העון שנאמר בו 'תועבה' לגמרי. גם צריכין לקדש עצמו במותר לו, וליזהר לבלי להלכד בהמתיקות המדומה של תאוה זאת, שזה בחינת 'תבל' – תבלין יש בה? כי תבלין הם רק למתק המאכל. גם צריכין לילך ממדריגה למדריגה בקדושת הזיווג, עד שיזכה למעלת הצדיקים הקדושים שזוכין לבטל עצמן בשעת הזיווג לגמרי, עד שהן בבחינת 'מה' ואפס ממש, שזה בחינת 'זו מה היא' הנ"ל. ועיין בזה בליקוטי הלכות סוף הלכות שבת הלכה ו'. וכן מובא בשם המגיד ז"ל בספר צוואת הריב"ש ש"ד. עכ"ל הפל"ח.

עד כאן השיחות

הקדמה

הקושיות:

- א. כשיש צרות א"א לרקד – צ"ע לכאורה אדרבה כשנולדת הצרה, כבר אפשר לרקד, ורק בשעת הדין דהיינו העיבור, לפני שיוצאת הצרה לפועל, אזי הדמים ברגלים ולכן הן כבדות וא"א לרקד.
- ב. אי אפשר לרקד – בסוף התורה מבואר שהכוונה שא"א שישמעו הרגלים את השמחה, כי הן כבדות מחמת הדמים שירדו לשם. משמע שהשמחה קיימת רק א"א שתתפשט לרגלים, וצ"ע מתורה ה' (י) שאחרי גזר דין א"א לשמוח כי נגרע מקומת השמחה. וצ"ל שדווקא להכלל בשמחת הקב"ה קשה אבל אפשר לשמוח וכל שכן לעשות עצמו שמח.
- ג. כשנולד הדין וכו' – צ"ע מתי מתחיל העיבור? ומה גרם לו? ומתי נגזר הדין? שאז כבר צריך תפילה בחכמה או צעקה (תורה ה' ור"ה יז) לבטל אותו. מבואר שתחילת העיבור הוא מסירת הדין לרצים דהיינו הדמים לרגלים. ולפ"ז משמע שהגזר דין עצמו הוא בחי' היחוד שגרם לעיבור.
- ד. כשנולד הדין – צ"ע כי בתורה ב' תנינא הוולד הוא התודה, והחבלי לידה הם הסט"א קליפת גם שרוצה למנוע את התודה והודאה, אבל כאן אם הוולד הוא הצרה בעצמה למה שיהיה חבלי לידה. שהרי צרה ודין הם לא במהלך של לידה, אלא הסתלקות הקדושה. (וקצת ראייה לזה עיין לקמן בשם משמואל דברים תרעו בביאור הטעם לצומות שתיקנו חז"ל. שכל נס שנעשה נשאר ממנו רושם לדורות, אבל מהצרה לא נשאר רושם, והצום הוא כדי להכיל את רושם הריצוי שנעשה ע"י הצרה). ונראה פשוט שבאמת המהלך השלם הוא כמבואר בתורה ב', ושם סוף הכוונה היא לידת התודה והודאה, בחי' שעשוע עוה"ב. אבל כאן עיקר המכוון כיצד יוכל אדם בשעה שיש עליו גזר דין שתתפשט השמחה לרגליו ויוכל לרקוד ולהמתיק את הדינים, והכוונה להמתיק את הדין שיש על כלל ישראל, כמבואר בחי' מוהר"ן ושיחות הר"ן שבאותה שנה תקסג גזר גזרות קשות על ישראל, ורבנו רצה להמתיק אותם, ועל כן רקד הרבה באותה שנה. ועל כן בתורה זו לא מסיים את מהלך הלידה, כי

ד בסוף הצוואה וז"ל: בשעת הזיווג צריך (האדם) להיות אין, וזהו רבה גרש זבובים, שאפילו כזבוב לא החשיב את עצמו.

ה תורה ה' אות ב' – נמצא כשיש איזה צער ודין בעולם שנה נפש, אזי בודאי נגרע משמחת הקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב (בראשית ו): 'ויתעצב אל לבו', וכמו שכתוב (סנהדרין מו): 'שכינה מה אומרת קלני מראשי' וכו'. וזה שנכנס בתוך השמחה. יכול בודאי לידע לפי ענין השמחה אם הוא קדם גזר דין, אם הוא לאחר גזר דין. גם יכול לידע על איזהו חלק מהקומה נגזר הדין, כי יודע לפי קומת המצוות. אם אין יכול לעשות בשמחה ראשי המצוות, הינו מצוות התלויות בראש, ידע שהדין נגזר על ראשי עולם שנה נפש, וכן בשאר קומת המצוות: שם אות ג) ועקר השמחה הוא בלב, כמו שכתוב (תהלים ד): 'נתתה שמחה בלבי'. ואי אפשר ללב לשמח, אלא עד שישיר עקמומיות שבלבו, שיהא לו ישרות לב, ואז יזכה לשמחה, כמו שכתוב (שם צ"ז): 'ולישרי לב שמחה'. ועקמומיות שבלב מפשיטין על ידי רעמים, כמו שאמרנו חכמינו, וזרונם לברכה (ברכות נט): 'לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב', ורעמים הוא בחינת קול שאדם מוציא בכח בתפלתו, ומזה נעשה רעמים. כי איתא בזהר (פינחס רלה): 'כד קלא נפיק ואערא בעבי מטרא אשתמע קלא לבריתא ודא אינון רעמים', ועקר הרעמים הם מגבורות, כמו שכתוב (איוב כ"ו): 'ורעם גבורותיו מי יתבונן'. ובשביל זה אנו מברכין: שכחו וגבורתו וכו'. והגבורות הם בחינת כח וגבורה, שאדם מוציא את הקול בכח גדול, והקול הזה פוגע בעבי מטרא. הינו בחינת מחין, שמשם יורדין טפין טפין, כמו שכתוב בזהר (פינחס רלה): 'באר מים חיים ונוזלים מן לבנון' מן לבנון דמחא. וכשפוגע בעבי מטרא, אזי אשתמע קלא לבריתא. הינו בחינת רעמים, וזהו (תהלים ע"ז): 'קול רעמך בגלגל', הינו בגלגלתא דמחא, כד אערא בגלגלתא דמחא, נעשה מהקול רעמים, ונשמע לבריתא:

ו נמצא שהגזר דין הוא היחוד הקדוש והריון של טפת אמת הנעלם ונזרע בנוק' שתעבר בו בבחי' דין ודמים הנמסר לרצים ולרגלים שנעשות כבדות בימי העיבור עד שתלד את טיפת האמת בלבוש הודאה בחבלי לידה שהיא הצרה.

העיקר הוא להתגבר על כבודות הרגלים ע"י משפט וע"י שיכריח עצמו לרקוד. אבל נראה פשוט שגם ע"י שמודה לה' על כל מזה שמביא עליו ומודה שהכל לטובה בהשגחה של אהבה זה בעצמו גם ממתיק את הדין.

ה. כשיוצאים הדמים מהרגלין הן נעשות קלות – צ"ע הרי בסוטה יא: ובע"כ כ' פ"ב מפורש להפך שנעשים כאבנים בלי חיות. ואזי אין פנאי אפילו להלך כמבואר במשנה (אהלות ז' ד').

ו. כשיוצאין הדמים שהם הדינין מהרגלין דהיינו כשנמתקין הדינין – צ"ע לכאורה אדרבה אז יוצא הדין לפועל ומתחילה הצרה? וצ"ל שהצרה היא כבר המתקה כדמצינו ביומא נד: בחורבן הבית שאז דייקא היו הכרובים מעורים זה בזה.

ז. וצ"ע האם הצרה היא המתקה ממילא כיון שכבר נעשה העונש וכיפר, או כיון שע"י הצרה עשו תשובה? וראה שנחלקו בזה הפרי צדיק לר' צדוק הכהן לר"ח אדר אות ה"ו מבאר כיון שעשו תשובה. אבל בשם משמואל¹¹ מבואר שהצרות היו להם לכפרת עוון ונעשו נירצים לאביהם שבשמים. וכן מרבנו קצת משמע שהצרה עצמה ממתיקה את הדין.¹²

ח. והיה עקב תשמעון וכו' – מבואר שהמצב ההתחלתי בתורה זו הוא שכבר יש שמחה, ורק צריך להשמיע אותה לרגלים שתתפשט אליהן ויוכל לרקוד להמתיק את הדין. ואמנם מצוה להיות בשמחה תמיד (תורה כד תנינא) אבל אולי בפרט כאן כיון שנאמרה בערך בסוכות שהוא נקרא זמן שמחתנו.

הביאור

רבנו מבאר בתורה זו מדוע קשה לרקוד, וכיצד לתקן זאת ע"י משפט ותשובה. אבל לא מבאר מדוע צריך לרקוד. אבל ראה בתורה י' שנאמרה באותה שנה קצת לפני פורים, שם באות א' מבאר שע"י ריקודים ממתיקים דינים, ושם אות ו' שצריך לזה להתקרב לצדיק ואזי בכח רוחו של הצדיק יוכל לרקוד. וכן מבואר בשיחות הר"ן אות קלא¹³. וכן מובא בספרים¹⁴.

¹¹ פרי צדיק (לר' צדוק הכהן) לראש חודש אדר – אות ה – והענין בזה על פי מה שאמרנו בשוב קושית הריטב"א ז"ל על מה שאמרו (יומא נד ע"ב) בשעה שנכנסו או"ה להיכל ראו כרובין המעורין זה בזה וכו', והקשה מדאמרין (ב"ב צט.) שבשאיין עושין רצונו של מקום פניהם לבית והוא הדין בכרובים דצורתא כדמוכח ביומא דמראין להם כרובים דצורתא ראו חבתכם וכו', ואם כן בזמן החורבן שלא היו עושין רצונו של מקום איך ראו אותם מעורין זה בזה. ואמרנו שתיכף בשעת החורבן כשראו ישראל שנכנסו אויבים להיכל אשר לא האמינו מקודם מיד עשו כולם תשובה ונעשו ישראל תיכף בגדר עושין רצונו יתברך ונעשו הכרובין מעורין זה בזה פניהם איש אל אחיו ובירושלמי (ברכות פ"ב ה' ד) ובמדרש רבה (איכה א ע) איתא שבת' באב ביום החורבן נולד תיכף משיח והוא מטעם הנ"ל. רק לא היה עדיין הזמן להיות התיקון כהוגן אבל על כל פנים היו ישראל בגדר עושין רצונו של מקום. והוה שנוצר חודש אב באות ט' שהוא נהירו דחיין בכל אתר מאור כי טוב שאז באמת זרח האור. עכ"ל. וכעין זה כתב שם פרשת דברים אות יג. וכי תצא יב. וכי תבא טז

¹² שם משמואל דברים תרעו (ד"ה בש"ס מגילה ה:) – עפ"י מה ששמעתי ביחוד מכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה (הבני יששכר) בענין הצומות, על פי מה שהגיד הקדוש הרבי מלובלין זצלה"ה בפסוק (נחום א') לא תקום פעמים צרה, כי כל הנסים שנעשו לישראל נעשה רושם באותו זמן, ובכל שנה כשמגיע הזמן הזה מתעורר הנס בצד מה, כענין פסח ושאר המועדים שמתעוררים האורות שהיו אז בשעת הנס, אך הצרות ר"ל לא נשאר מהן רושם בזמן, וזהו לא תקום פעמים צרה, שמן הצרה אינו נשאר רושם בזמן לפעם אחרת, עכ"ד. אך לפי זה צריך להבין מהו ענין הצומות שבכל שנה בזמן הזה, וי"ל דהנה אז באותן הצרות נטלו ישראל הפוכי על כל עונותיהם והצרות היו להם לכפרת עון עד שנעשו נירצים לאביהם שבשמים, וע"כ אמרו ז"ל (יומא נ"ד ע"ב) כשנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעורין זה בזה, אף שבזמן שאין עושין רצונו של מקום הפכו פניהם זה מזה (ב"ב צ"ט.) מ"מ אז היו מעורין מחמת שנעשו או רציין, וריצוי זה נשאר ממנו רשימה לדורות בכל שנה בזמן הזה. אבל ידוע שלכל דבר ולאורות הבאין מן השמים צריכין למטה מעשה שיהי' כלי להכיל, וכמו הנשמה שמן העליונים אי אפשר לה להיות למטה בלתי גוף שנושא אותה, ע"כ תקנו ז"ל הצומות שיהיו כלים להכיל את הריצוי והאורות, מעין אז שהצרות היו כלים לריצוי. עד כאן דבריו הקדושים דפח"ח:

¹³ וראה בסוף התורה והיה לשון שמחה המקור במדרש נשא ושם בסוף מקשים והכתיב (ירמיה לח) "והיה כאשר נלכדה ירושלים" אמר להם אף היא אינה צרה אלא שמחה שבו ביום נולד מנחם ובו ביום נטלו ישראל אפוכי על עונותיהם, דאמר ר' שמואל בר נחמן אפוכי שלימה נטלו ישראל על עונותיהם ביום שחרב בהמ"ק שנא' (איכה ד) "תם עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך":

¹⁴ שיחות הר"ן אות קלא – כשכתבתי לפניו (רסג) התורה ואלה המשפטים (סימן י' חלק ראשון מלקוטי מוהר"ן) המתחלת: כשיש דינים חס ושלוש על ישראל, על ידי רקודין והמחאת כף נעשה המתקת הדינים וכו', אמר לי: כך אמרתי, שעכשו נשמע גורות חס ושלוש על ישראל (רסד) והנה הולכים וממשמשים לבוא ימי הפורים האלה (כי התורה הזאת נאמרה סמוך לפורים) ויהיו ישראל מרקדים ומחאין כף ועל ידי זה ימתיקו הדינים. וחזר וכפל דבריו ואמר בפה מלא כך אמרתי: וכוונתו היתה להעיר לבבנו שנדע ונבין שכל דברי תורתו הקדושה אף על פי שיש בה עמקות גדול ונורא מאד מאד רזין עלאין וסודי סודות עמוקים ורחבים מני ים בכל דבור ודבור, אף על פי כן עקר כונתו שנשמע ונקבל דבריו הקדושים בפשיטות לשמר ולעשות ולקיים את כל דברי תורתו בפשיטות ובתמימות. כמו למשל התורה הקדושה הזאת שנאמר שם שעל ידי המחאת כף ורקודין נמתקין הדינים, היתה כונתו כפשוטו, שיחזקו עצמן לשמח בימי שמחה, כגון פורים וחנוכה וימים טובים או חתונה וכיוצא בזה (רסה) כל מיני שמחה של מצוות שיחזקו עצמן בשמחה גדולה עד שיזכו להתעורר לרקודין והמחאת כף, ועל ידי זה ימתיקו הדינים. כי כל דברי התורה לא בשמים הוא לאמר, שאין מי שיכול לזכות לזה להמתיק הדינים על ידי המחאת כף ורקודין כי אם גדולים בני עליה. רק כל אחד מיישראל יש לו כח הזה כשיקיים הדברים כפשוטן באמת ובתמימות:

¹⁵ ראה בסוף התורה בשם רמתים צופים.

וראה בימי מוהרנ"ת ח"ב אות ג' (הנ"ל בשיחות) שכוונת רבנו באותה שנה שנת תקסג בכמה תורות שאמר אז, היתה להמתיק את גזרת הפונקטין/23 (נקודות) שרצה הצר לגזור/24, ואחת מהן היתה ליקח ילדי ישראל קטנים להעבירים על דתם. כידוע שבראש השנה תקסג אמר תורה ה' שגם היא נאמרה אז להמתיק את הגזרה הזו ועוד. ועל כן באותה שנה רבנו רקד הרבה בכוונה להמתיק גזרה הנ"ל. ואמנם פעל לדחות אותה אבל לא לבטלה/25 כמבואר בחיי מוהר"ן סימן א.

²³ בשמחת תורה תקס"ג ציווה הצאר אלכסנדר הראשון לממשלתו להכין סדרת "תקנות בענין היהודים", ובפי היהודים נקראו פונקטין דהיינו נקודות העקריות שבהן היו תקנה בדבר הגיוס חובא לצבא, ותקנה בדבר חינוך אזרחי חובה תקנות אלו גרמו להרס וחורבן קהילות שלמות. רבינו ראה את הגזרה השניה כחמורה יותר מבין שתי הגזרות ואמר שהיא עתידה להרוס עוד דורות עתידים של יהודים (חיי מוהר"ן א' ושם להתרחק מחקירות יא). ע"כ הגתה הרב אריה קפלן ז"ל.

ועיין חיי מוהר"ן סימן תיז - (יא) פעם אחת נשמע שהק"ה שלנו רוצה לגזור חס ושלום במה גזרות על ישראל (שקורין פונקטין). ונשמע אז שגזרה אחת מהם הוא רוצה שיהיו חס ושלום ישראל מכרחין ללמד בנייהם חכמות ולשונות. ואמר רבנו זכרוננו לברכה שעל גזרה זאת צריכין לגזור תענית, ולצעק ולזעק להשם יתברך יותר מעל כל הגזרות. כי גזרה זאת היא צרה גדולה מכל הצרות ורעות שבועולם, כי על ידי זה חס ושלום מעבירין על דת לגמרי. כמו שראוין בחוש בעוונותינו הרבים, שכל מי שנכנס בדרך הזה יוצא מן הדת לגמרי. השם יתברך יחוס על עמו ישראל ויציל פלטה הנשארת מהם וימהממום: פעם אחת אמר רבנו זכרוננו לברכה, אוי ואבוי שאין אנו חושבין ככל בשביל בנינו ודורותינו איך להצילם ממים הידוניים הרעים האלה הרוצים לשטף את העולם חס ושלום, שהם רבפי הלמוזים הרעים של חכמות ולשונות ופילוסופיה המתפשטים עכשו בעוונותינו הרבים וכו'.

ועיין חיי מוהר"ן אות א (א) התורה בחצוצרות (סימן ה) אמר בראש השנה פה ברסלב שנת תקס"ג. וראש השנה הל' אז ביום שני ושלישי. והוא היה ראש השנה הראשון לשיבתו פה ולהתקרבתי אליו: ואז נשמע בעולם הגזרות שרצו לגזור בעולם אשר יצאו בימינו בעוונותינו הרבים הינו לקח את בני ישראל לחיל רחמנא לצלל מעתה כי אלו הגזרות התחילו לצמוח בימי מלכות פולין קדם שכבש הק"ה (הקיסר ירום הודו) מרוסיא את מדינתנו, ואחר כך בתחלת כבישתו את מדינתנו נשקט הדבר קצת, ואחר כך חזר ונתעורר שנשמע בעולם שרוצין לגזור במה גזרות שקורין פונקטין: ואז אמר רבנו זכרוננו לברכה התורה בחצוצרות, והיא מתחלת כי צריך כל אדם לומר כל העולם לא נבדא אלא בשבילי וכו' ולמלא חסרון העולם ולהתפלל עבורם להשם יתברך וכו' הינו קדם גזר דין וכו' עין שם וזה מרמז על הגזרות הנ"ל: (ועין בספר פרפראות להכמה כתב שם. ושמעתי מאבי זכרוננו לברכה שרמזו אז רבנו זכרוננו לברכה שבכר הוא לאחזר גזר דין. אך אף על פי כן עסק אז רבנו זכר צדיק לברכה, הרבה בכל השנה להמתיק הדין עד שעל ידי זה פעל בתפלתו שנתעבב הדבר ולא יצאה הגזרה אל הפעל עד שש עשרה שנים אחר הסתלקותו. ויש בזה הרבה לספר ויבאר במקום אחר עין שם: ואנשי שלומנו ספרו ששמעו אז מרבנו זכרוננו לברכה שאמר בזה הלשון, (איך האב דאס אפ גישטופט אויף עטליכע און צוואנציג יארה). ואני דחיתי זאת לעשרים וכמה שנים) וכן היה מכון ממש בי משנת אמירת התורה הנ"ל עד שנת יציאת הגזרה לפעל בשנת תקפ"ז בסופה יש ערך חמש ועשרים שנים).

²⁴ שיחות הר"ן - אות ע - ענה ואמר: היתכן שאנו מניחין את השם יתברך שיעשה ויחשב לגזר גזרות בעולם? (כי אז באותו הזמן נשמע שיוצאין גזרות על ישראל חס ושלום). כי אנו צריכין לקרות את השם יתברך מעסקיו שהוא עוסק בהם באיזה גזרה וכיוצא חס ושלום, לקרות אותו משם שישליך זאת ויפנה אלינו למה שאנו רוצים לדבר עמו לבקש ממנו שיקרב אותנו לעבודתו יתברך. כי כשאחד מישאל רוצה לדבר עם השם יתברך לפרש שיחתו לפניו יתברך, אזי השם יתברך משליך כל עניניו וכל הגזרות שרוצה לגזור חס ושלום וכל העסקים שלו שהוא יתברך עוסק בהם כביכול, והוא משליך הכל ופונה עצמו רק לזה האיש שרוצה לדבר עמו ולפרש שיחתו לפניו לבקש מאתו שיעזרהו להתקרב אליו יתברך:

"ראה לקמן גמרא ב"ה יו: יח. שלכ"ע תשובה של ציבור קורעת גזר דין אבל תשובה של יחיד רק בעשרת ימי תשובה. ואח"כ אומרת הגמ' שנחלקו תנאים האם יחיד יכול בתפילה לבטל גזר דין אחרי שנגזר, דעת רבי מאיר שבתפילה בלב שלם אפשר לבטל. ודעת רבי אלעזר שא"א לבטל. ודעת רבי יצחק שרק בתפילה עם צעקה אפשר לבטל. ומקשה הערבי נחל הרי ע"י תשובה אדם נעשה בריה חדשה, ולא עליו נגזרה הגזרה, וא"כ בודאי שתשובה מבטל גזר דין, גם פשוט שצעקה היא עם תשובה, וא"כ מה חידש רבי יצחק יותר מר"מ. וביאר שרבי יצחק דיבר על צדיק שע"י צעקה יכול לבטל דין שנגזר גם על אדם שלא חזר בתשובה.

ולפי זה נראה שאם ישראל היו עושים תשובה היתה מתבטלת, אבל כנראה אותו חטא שעליו נגזרה, לא עשו עליו תשובה (אולי היא התפשטות ההשכלה שהתחילה אז בימי רבינו ורק הלכה והתגברה) ואפשר שאפילו הצדיקים באותו דור לא צעקו כראוי, כמבואר בשיחות (שיש"ח ח"ב לא) שרבינו אמר: "אם הצדיקים היו שלמים בדעתם עימי, הייתי מבטל לגמרי את הגזירות, שגזרו על ישראל היינו: הגזירות של לקיחת בני-ישראל לצבא, ועוד שאר גזירות רעות, אולם דחיתי אותם לעשרים וכמה שנים". ובחיי מוהר"ן אות ו' מסופר שהיו אז צדיקים שאמרו שלא יכול להיות שהקב"ה יגזור גזירות כאלו על ישראל ורבינו הקפיד עליהם מאד.

אבל צ"ע מדוע צעקת רבינו לבדו לא הועילה לבטל הגז"ד, וכדברי הערבי נחל הנ"ל, וכמו שמצינו במשה רבינו שביטל דינים אחר גז"ד, והזוהר אומר על נח רעיא שטיא, הרי שהיה בכוחו לבטל הגזרה. וכן אברהם אם מצא עשרה צדיקים בסדום היה בכוחו לבטל הגז"ד. (עיין בחיי ו' יד) שלמד מאברהם שכיון שלא היו עשרה צדיקים בדורו של נח לא יכול היה לבטל, אבל קשה מהזוהר הנ"ל ואולי כיון שחסרו לו רק שישה מחוייב היה לחפש בכל הדור שישה שאפשר להחזירם בתשובה, או כפי ששמעתי מהרב א"ב שהיה צריך לסרב להכנס לתיבה אפילו שאין עשרה וכמשה שאמר מחזי נא)

ואולי אפילו צעקת הצדיק על אדם יחיד, אין בכוחה לבטל דין כשהוא חולק עליו, כי העוון הזה שהוא חולק מתעורר אז לקטרג ביותר, (ואין להקשות מאבשלום שדוד ע"י שאמר כ"פ בני העלה אותו מכל מדורי גהנם כי אחר הפטירה זה ענין אחר לגמרי) וכ"ש על ציבור כיון שלא נתקבל רבינו כצדיק הדור, אפילו אצל צדיקי אותו הדור לא נתקבל, כמבואר בשיש"ח הנ"ל, לכן לא עלה בידו אלא לדחות, אבל משה ואברהם אבינו ונח כן נתקבלו ע"י צדיקי אותו הדור, אפילו משה שחלקו עליו מאד, אבל למעשה היה מלך ישראל בנגלה ולא באתכסיא כרבינו.

וצ"ע למה אמר רבינו שדחה את הגזרה. למה נקרא דחיה כאילו שכבר לא ידונו בדבר שוב בדור שאחריו, ואם כן ידונו הרי זה דין מחודש, התלוי בזכות אותו הדור שיהיה אז, ולמה נקרא דחיה. ואולי רוצה לומר שלא עלה בידו לבטל הקטרוג מהדור שלו לגמרי, באופן שכשידון מחדש בדור שאחריו לא תצטרף סאת עון הדור הקודם.

יסוד התורה כאן הוא סוד הלידה המבואר בע"ח שער כ' פ"ב, שבלידה הדמים עולים מהרגלים למעלה לדחוף את הולד ועל כן הרגלים מצטננות. ורבנו מבאר שענין זה רומז לגור דין שנגזר על ישראל, שהוא נמסר לרצים, להוציאו לפועל, ומבאר שהרגלים הן בחי' רצים, והדין הוא הדמים, לכן נעשים הרגלים כבדים מחמת הדמים והדין שירד לשם, ועל כן כשהוא רוצה לרקוד הרגלים לא נשמעות לו, כי השמחה לא נשמעת לרגלים.

היסוד הנ"ל מע"ח שהדמים עולים בשעת הלידה, מובא גם בתורה ב' תנינא אות ג' כמו שציין מוהרנ"ת בתורה שלנו, וצ"ע כיון שהוא מהלך של לידה, מתי מתחיל העיבור ומה נולד בלידה. ונראה ממה שמסירת הגזר דין לרצים הוא בתחילת העיבור, צ"ל שהגזר דין עצמו שגזרו בבית דין של מעלה הוא בחי' היחוד. ומה שנולד נראה לבאר עפ"י תורה ב' שהוא התודה. ואע"פ שלשון התורה כאן משמע שהצרה היא הולד, נראה שהכוונה רק לחבלי לידה, אבל הולד עצמו היא ההודאה ותודה כמבואר בתורה ב' תנינא.

ונראה לבאר שהמהלך מתחיל מאדם שלא שופט את עצמו, והולך בשרירות ליבו, כיון שרחוק מהאמת שהיא מציאות השגחתו ית', שאין עוד מלבדו. ואזי מתעורר עליו דין, עד מתגבר המקטרג, והבית של מעלה גוזר עליו שתהיה לו צרה, כדי להביאו על כרחו להכיר באמת ולהודות להקב"ה על כל דבר. ואזי נמסר הדין לרצים להוציאו לפועל, ואזי נעשים הרגלים כבדים מחמת הדמים שירדו לשם, והרצים רצים כל ימי העיבור/י^{טו}, עד שיוצאת הצרה לפועל. והרצים הם הרגלים נצח והוד, (ששמותיהם ה' צבקות ואלקים צבקות) שהם כמו צבא היוצא להכניע את האוייב, שהוא היצה"ר של האדם, שהנצח מכניע אותו, וההוד מכריח אותו להודות באמת/י^{טז}, וההודאה היא התכלית, והיא הולד שזרע הבית דין כשגזר את הדין על האדם להביאו להודאה בעל כרחו ע"י צרה, כנ"ל. ותחילת ההוצאה לפועל הוא במהלך של לידה, שהדמים עולים מהרגלים לדחוף את הולד לחוץ, דהיינו להביא את האדם להודאה, והסט"א מונעת את הלידה כי הודאה היא הפך ממנה בחי' נחש המופקע מהודאה כידוע/י^{יז}. והחבלי לידה הם הצרה המביאה את האדם לביטול וכשחוזר ממנו מודה לה' בבחי' ד' צריכים להודות.

המתקת הדין ע"י משפט

רבנו אומר שאפשר להמתיק את הדין ולבטלו ע"י משפט, וצריך לברר מתי ועד מתי. ומלשון התורה שאחרי שמבאר שהכבודות ברגלין היא כיון שכבר נמסר הדין לרצים, מבאר שצריך להמתיקו ע"י משפט, משמע שגם אחרי גזר דין אפשר להמתיקו ע"י משפט. וראה תורה ה' שאחרי גזר דין מאד קשה לבטל אותו, וצריך להערים על המקטרג. ועיין תורה קפו אתה תשלם לאיש כמעשהו משמע שמהצרה אדם יכול להבין במה חטא ולפ"ז משמע שגם בשעת הצרה אפשר להמתיק אותה ע"י תשובה אע"פ שזה כבר אחרי גזר דין.

וראה בגמרא ר"ה שנחלקו התנאים אם יחיד יכול לבטל גזר דין שנגזר עליו. מבואר שם שלכ"ע תשובה של ציבור תמיד/י^{יח} ותשובה של יחיד בעשרת ימי תשובה, קורעת גזר דין. אבל בשאר ימות השנה נחלקו תנאים האם יחיד יכול בתפילה לבטל גזר דין אחרי שנגזר, דעת רבי מאיר שבתפילה בלב שלם אפשר לבטל. ודעת רבי אליעזר שא"א לבטל. ודעת רבי יצחק שרק בתפילה עם צעקה אפשר לבטל. ומקשה הערבי נחל (פרשת וארא) הרי ע"י תשובה אדם נעשה בריה חדשה, ולא עליו נגזרה הגזרה, וא"כ בודאי שתשובה מבטל גזר דין, גם פשוט שצעקה היא עם תשובה, וא"כ מה חידש רבי יצחק יותר מר"מ? וביאר שרבי יצחק דיבר על צדיק שע"י צעקה יכול לבטל דין שנגזר גם על אדם שלא חזר בתשובה/י^{יט}.

בתורה זו רבנו מדבר על שתי המתקות דין שכבר נגזר. א- דין שנגזר על יחיד, ואומר שע"י משפט יחיד יכול להמתיקו. וב- בשיחות הקשורות לתורה זו מדבר על דין על כלל ישראל שנגזר שהצר יגזור בשמחת תורה של אותה שנה את גזירת הפונקטן, ורבנו כל השנה השתדל להמתיקו.

^{טו} ראה שער הכוונות על הושענה רבה שבה"ר נמסרים הפתקים לרצים ועד שמיני עצרת אפשר להחזירם. אבל עיין ספר טעמי המצוות והמנהגים על זאת חנוכה אות תתמ בהגה שעד זאת חנוכה עדין אפשר לתקן. משמע שעד זאת חנוכה הפתקים לא יוצאים לפועל. דהיינו הצרה והלידה. וזה נפלא ממש שלכן רבנו מבאר זאת בתורה של חנוכה דייקא.

^{טז} שמעתי מוהר"צ"ח

^{יז} ב"ב קמא דף טז. שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש והני מילי דלא כרע במודים.

^{יח} מהרש"א - שדרו של אדם הרע שאינו כורע במודים מוליד בדומה לו נחש לאחר שבעה דכן הוא עיבורו של נחש לו' שנין כדאמרין פ"ק דבכורות וענינו כמ"ש התוס' לפי שמצוה לכרוע וכי זקיף וזקיף כחויא בו' ע"ש דענין הכריעה לשם ה' היא הכנעה והשפלה היפך מעשה הנחש כדאייתא פ"ק דסוטה אמרתי יהלך בקומה זקופה ולא יתגאה ועתה על גחונך תלך ולזה אמרו שיהיה אדם נכנע בכריעה דכי כרע כרע כחזירא דהיינו היפך טבעו שדרכו של חזירא להיות זקוף וכי זקיף וזקיף כחויא דהיינו נמי היפך טבעו אחר שנאמר בו על גחונך תלך ודרכו בכריעה ולקחו לסימן ה' זוקף כפופים שגם בזקיפה יהא נזהר שלא תהיה דרך גאוה כדרכו אלא היפך טבעו והשתא מי שאינו כורע ועומד בזקיפה כדרכו הרי שדרו עושה מעשה נחש הראשון כשהיה מהלך זקוף וראוי להיות נענש כנחש וע"כ נעשה נחש לאחר ז' שנים כתולדתו כמ"ש ודוק;

^{יט} וראה שם שדווקא ציבור שכולם מתפללים על כולם אבל צבור שכל אחד מתכווין לעצמו ואפילו כשמבקשים בקשה אחת נחשבים ליחידים.

^ט דברי הערבי נחל צ"ע היתכן שר"מ דיבר על תפלה שלימה בלי תשובה? גם צ"ע א"כ רבי אליעזר שסובר שא"א לקרוע גז"ד, הרי ע"י תשובה משמע מערבי נחל שלכ"ע נעשה בריה חדשה, ולא עליו נגזר הדין. היתכן שגם ר"א דיבר על תפילה בלא תשובה?

ובתורה ה' דיבר רק על דין שעל כלל ישראל, דהיינו שהצדיק מתפלל על כלל ישראל וכנראה מדובר שלא עשו תשובה, ועל כן אומר שזה אפשרי רק ע"י שמלביש תפילתו, כמבואר שם כדי להערים על בעלי הדין המקטרגים. אבל כאן רבנו מדבר על גזר דין שנגזר על יחיד ואומר שע"י משפט יכול להמתיקו (ומשמע גם לבטלו), ובודאי שכוונתו למשפט עם תשובה, ומסתמא גם עם תפילה מכל הלב וצעקה, כידוע שזו משנת רבנו שבכל יום צריך אדם לשפוט את עצמו לשוב בתשובה ולצעוק לה'. לכן אין סתירה כלל מהגמרא בר"ה.

ואחרי שיזכה להמתיק את הדין של עצמו, אזי יוכל להשמיע לרגליו את שמחת לבו, ועי"ז להמתיק את הדין על כלל ישראל, כנראה הכוונה בהתקשרות לצדיק מצטרף אליו ומסייע לו.

יסוד העניין סוד הצמצום

יסוד הנ"ל מעץ חיים (כ' ב'), שבכל לידה כשהאשה יושבת על משבר, הדם עולה מרגליה לגובה הלב לדחוף את הוולד, ומבאר רבנו שכל צרה שיוצאת לפועל, היא ע"י עליית הדמים למעלה אל הלב לדחוף וולד רוחני שהצרה היא החבלי לידה שלו. יסוד העניין הוא סוד הצמצום וחלל הפנוי, שבהשתלשלות העולמות זה מזה, כל עולם יצא מעולם שקדם לו בדרך של לידה/ז'. כי הכלל, שכל דבר חדש, צריך להקדים ולהכין לו מקום לבוא אליו, דהיינו חלל מהמציאות הקודמת. כדמצינו אילן הגדל מגדל מזרע הנטמן באדמה, רק כשהוא מרקיב, צומח ממנו אילן חדש/כ"א, וכן אפרוח מביצה יוצא רק אחרי שהיא מסרחת (כמבואר בתמורה לא. טעם שאפרוח הנולד מביצת טריפה מותר/כ"ב). כך גם הולד היוצא מנה"י דאמא בהכרח שיוקדם לו ריקנות ברגלים.

עד כאן ההקדמה

תורה קטן [כג]

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם.

(דברים ז' יב) והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמרתם ידוד אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך:

^כ עיין דעת ותבונה למוהר"ח - פרק ה' - וראה המאציל אין סוף כי עדין אין כח ויכולת בתחוננים לקבל האורות האלו היוצאים דרך נקבי העינים אשר הם מתפשטים ממקום הטבור של א"ק ועד רגליו, כמו שיתבאר, ולכן קודם שהאציל האורות האלו היה עוד צמצום שני אחר בא"ק על דרך הצמצום הנז"ל באין סוף, והוא שכל האור שהיה מתפשט בתוך פנימיותו של א"ק הזה ממקום טבורו ולמטה העלהו למעלה ממקום הטבור בחצי גופו העליון, ונשאר מקום הנז' מן הטבור ולמטה בלי אורות, והמשכיל יבין וידמה מלתא למלתא איך בכל העולמות הנאצלים תמיד המאירים בעולם שלמטה מהם הם בחינת חצי תחתון דתפארת ונה"י, כי הרי מצינו איך חצי תפארת ונה"י דז"א מאירים בנוקביה, ונה"י דא"א ואו"א מאירים לו"א, ונה"י דעתיק יומין לא"א, וכן התפארת ונה"י דזה הא"ק מאירים לעתיק יומין ולכל עולם האצילות כמו שיתבאר, עוד מזה יתבאר לך כי בכל זמן הוצאת אורות להאצילים צריך ענין הצמצום כנז' בדרושים הקודמים וגם כן יתבאר למטה במקומו איך גם א"א צמצם אורות נה"י שלו כדי להוציא את ז"א ונוקביה ודי למבין:

^{כא} טל אורות (לרבי יעקב מאיר שפילמאן) ח"א פ"ה אות ג' - הנה אנחנו רואים איך שכל דבר המתהווה בעולם מדצח"ם כולם הולכים להתחדש ולהתהוות ע"ז האופן שאבאר ואקח למשל אחת מהם שהוא הצומח כשנוטעים הגרעין בארץ כדי להוציא ממנו אילן הנה הגרעין הזאת ממשיך מהארץ גילוי כח הצמיחה להתהוות מזה עץ עושה פרי כעין הזרע אשר נזרע בארץ ההוא והגרעין הזאת מקבל כוחו מכל הארבע יסודות לגמור מלאכתו והנה אנחנו רואים בחוש איך שכח הרע שבד' יסודות מתחברים לכלות את הגרעין ההוא דהיינו הארץ שהוא יסוד העפר והלחלוחית שבה שהוא יסוד המים וחום האש שתחת הארץ והאוויר המעופשת דשם פועלים בהגרעין להרקיבו ולשבר הכלים שלו ולהפכו ממש מיש לאין ומי שאינו בקי בהטבע לא יאמין כלל שיצא עוד מזאת הגרעין שום דבר דהא לפי ראות העין נרקב ונבלה כל הגרעין ולא נקרא בשם כלל ואעפ"כ אנחנו רואים איך שיוצא אח"כ אילן תקיף ורב, מפני כי האמת הוא שכח הטוב שבגרעין ההוא לא נבלה כלל, וכל מה שנירקב ונתבלה הכל הוא הפסולת שבו, כי אין להרע שליטה אלא בעצמותו דהיינו בהרע והרע מכלה הרע, אבל פנימית הטוב שבגרעין והכח הזה שיש בו להוציא אילן שהוא כח ההויה שיש בו להוות האילן, אין בכוחם לנגוע אפילו בקציה וכל מה שפעלו היסודות להשחיתה עד שנדמ' להם שהשחיתה אותו אדרבה נהפוך הוא אשר כח הטוב שבגרעין שלט בהם וקבל מהד' יסודות הטוב שבהם כדי להוציא אילן והבן ואדרבה כל זמן שלא בא הגרעין לבחינת אין לא היה יכול כלל להוציא פרי מחמת שהפסולת שהיה בהגרעין עיכב כל היות האילן עד שנתברר הטוב וכל הפסולת כלה והלך לו ע"י הד' יסודות מכח הרע שבהם ונתחברו הטוב שבהם להטוב שבגרעין ועי"ז נתהווה אילן תקיף והבן (וזה סוד הכתוב עת אשר ישלוט האדם באדם לרע לו) וכו' ע"ש.

^{כב} ועיין ערבי נחל פרשת יתרו אמצע דרוש ה' - וידוע כי כל חומר אי אפשר לו שיקבל צורה חדשה אם לא בהתבטל תחלה מציאותו הראשון, כענין הביצה שהוא דומם, ברצותו לקבל צורה חשובה יותר צורת בע"ח, דהיינו שיהיה אפרוח אמרו רז"ל (ע' תמורה לא. ובר"ג שם) מאימת קא גביל לכי מיסרח, האי שעתא עפרא בעלמא הוא. הרי כי לא יתהווה צורת אפרוח עד עת יתבטל מציאותו וצורתו הראשונה לגמרי, כי צורה לא תחול על צורה, ולכן באותו רגע ממש דמיסרח לגמרי ונתבטל צורתו, אזי באותו רגע בא אליו צורה החדשה.

^{כג} תורה זו היא לשון החברים כמשמע בלק"ה חו"ט גבית מלוה ג' י' הובא בשי"ק ח"ה אות יד. זמן אמירתה (לפי אנגיה ברול היסן דף ס' שיחות וסיפורים על מוהר"ת"ל אות כב) היה בשנת תקס"ג קודם לידת שכנא בנו של מוהר"ת שגולד בר"ה כסלו תקס"ג וסוף להתקרבנות מוהר"ת (באלול תקס"ג). רבינו אז גר בברסלב וכנראה ששם נאמרה. לחוק את מוהר"ת"ל שלא ללכת לרופאים. ומבואר שם ובשי"ק ח"א את תרגומו שהרצים שלוחי הדין הנוכחים בתורה זו הכוונה לרופאים ע"ש.

בסוף התורה מבאר רבנו "והיה" לשון שמחה. "עקב" הם הרגלים, אבל כדי שהעקבים ישמעו את השמחה צריך "את המשפטים" דהיינו שאדם ישפוט את עצמו, עד כמה הוא שומר ועושה את משפטי התורה. כשתזכה לשמחה אזי הקב"ה ישמור לך את הברית.

וטעם שרק ע"י משפטים אפשר שישמעו העקבים את השמחה **כי כשיש צרות ח"ו, הן צרות בכלליות או בפרטיות, אזי א"א לרקד**

וטעם שא"א לרקד **כי כשיש דינין מוסרין אותן לשלוחי הדין. והם נקראים רצים } זוהר בראשית מג{/ב} [כ"ה] ו} והרצים הם בחי' רגלין, כי ריצה היא ברגלים, ועל כן אזי הרגלין כבדים מחמת הדמים שנתפשטו לשם [כ"ו], היינו הדינין, כי דמים בחי' דינים.**

בכל לידה יש חבלי לידה, כשהאשה יושבת על משבר, הדם עולה מרגליה לגובה הלב לדחוף את הוולד (כמבואר בע"ח כ' ב'), וכן הוא בכל צרה, שהיא ע"י עליית הדמים למעלה אל הלב. ועפ"ז מבאר רבנו: **וכשנולד הדין דהיינו כשמתחילים חבלי הלידה, אזי יוצאין הדמים מהרגלין, דהיינו עולים לדחוף את הוולד. כי בשעת לידה יוצאין הדמים מרגלי האשה, וע"כ נצטננין רגליה כשארז"ל בגמרא (סוטה יא ע"ב) [כ"ו] על הפסוק (שמות א טז) [כ"ו] וראיתן על האבנים אם בן הוא והמיתן אותו, א"ר חנן**

כ"ו זוהר בראשית דף מג. בהיכלא דא אית דוכתא חדא כחיוו דדהבא דנציץ, ותמן גניזין כמה חיילין ומשריין, דלא סלקין ולא מתערין לעילא, אלא בשעתא דכל אלין קשרין קשירן, והיכל נטיל לאתעטרא כלהון נפקין מליין בדינא, ואקרין מארי תריסין שליחן בעלמא מגו מארי דינין די בהיכלא רביעאה, בהאי דוכתא תליין בארבע סטרין, שית מאה אלף רבוון מגינים דדהבא לכל סטר וסטרי, וכן לתתא מנייהו שורין מקפן, ואינון שתיין. וכל הני מגינים כלהו מגיחין קרבין, בסיפין ורומחין לבר, בכל אינון שליחי דינין דעלמא, עד דמטו דרגין בדרגין לכבבא דמאדים, וכדין היכלא סלקא ואתעטרת בההוא רוחא, בכל אינון חיילין, ואשתאר ההוא דוכתא באתריה, וההוא דוכתא אקרי תא הרצים, אינון שליחין מרהטי לאשלמא דינין ופורענין בכל סטרי עלמא. כד סלקא צלותא נטיל כל הני נהורין ומשריין וקשר קשרין, ואתכלילו כלהו כחדא, עד דאתקשר רוחא ורינון חד, ועאלו גו ההוא עמודא לאתכללא ברוחא דהיכלא רביעאה. זכאה חולקיה מאן דידע רוא דמאריה, וארים דגליה באתר דאצטרין.

^{כ"ו} עיין גם זוהר פקודי רג.

כ"ו זוהר פקודי דף רג. – **האי אופן דקיימא על אלין ארבעין** וזה האופן העומד וממונה על אותם הארבעים ממונים, כד נטיל מטא להחוא אתר דאקרי תא הרצים כשהוא נוסע הוא מגיע למקום ההוא הנקרא תא הרצים (והוא מלי שגמלים נמלאים ש, ד"ק), וכד צאל וכשנכנס לשם, צאלו עמיה אינון ארבעין די ממןן בארבע פתחין נכנסים עמו אותם הארבעים ממונים שנתמנו בארבעה פתחים, ושם הם מתפשטים לבחינות רבות ומחנות לרכבות, וסלקין כל אינון מגינין די דהבא ומתעלים במעלה כל אותם מגינין הזהב, שהם מלאכי דין וגבורה שהיא סוד הזהב, ואלין אינון מלאכין דאקרין חשמליים ואלו הם המלאכים הנקראים חשמליים, על שם כי לפעמים הם חשים ושקטים שאין צורך במלחמות, ולפעמים הם ממללים, ומלמדים זכות על ישראל ביום קרב ומלחמה, ואינון מגינין וסיפין ורומחין ואלו הם סוד המגינים מצד הכינה, וחרבות מצד המלכות, ורומחים מצד הת"ת, דרהטי לאגנא עלייהו דישראל משאר (דף רג ע"א) עינין שרצים להגן על ישראל משאר האומות, ולאגנא קרבא בהו ולעשות בהם מלחמות, כלומר הם מסייעים את ישראל שיהיו נוצחים במלחמתם, וינצלו מאותם החיצונים המתלבשים באויביהם, ולנקמא לון כפום שעתא בלא אריכו ולנקום בהם לפי שעה בלי אריכת זמן כלומר בלי שהיות, ור"ל כי על ידי העונות נעשה מלחמה בישראל, וכשישראל רואים שהגיעה החרב לנפשם, אז הם שבים בתשובה במהירות, ואז נעשה הצלה על ידי אלו החשמליים גם כן במהירות כרגע בלא שום עיכוב זמן.

ובגין כן אקרי תא הרצים ובשביל זה נקרא מקום ההוא תא הרצים, שפירושו אתר דאינון רצים רהטי שהוא המקום שאותם החשמליים מוכנים לרוץ, ואוחו לאגנא ולנקמא ונקמין והם ממהרים ללחום ולנקום נקמות באויבי ישראל, והם לוחמים לקבל רצים אחרנין דרהטי לאבאשא כנגד הרצים אחרים של הסטרא אחרא הרצים להרע לישראל, כלומר שמתלבשים בחרב האויב ללחום כנגד ישראל, ולאחרעא מזלין ולהחליש את המזלות של בני ישראל, לשלטה עלייהו לשלוט עליהם.

ורוא דא וזהו הסוד מ"כ הרצים יצאו דחופים דהיינו רצים מסטרא דא, ורצים מסטרא דא כי יש רצים מצד הקדושה ורצים מצד הסטרא אחרא, ובגין חן ובשבילם כתוב והעיר שושן צהלה ושמחה מצד הקדושה, או נבוכה מצד הסטרא אחרא, ומפרש אי מקדמי אלין דהכא אם בזכותם של ישראל מקדימים אלו הרצים של קדושה, אז העיר שושן שמחה פ"י השכינה הנקראת עיר שושן היא שמחה בשמחת בני ישראל, בנפול האויב שהם כחות החיצונים, ואי מקדמי אלין דסטרא אחרא ואם בעונות ישראל מקדימים אלו הרצים של הסטרא אחרא, אז העיר שושן נבוכה השכינה נבוכה כשהדין גובר על ישראל והחיצונים נוצחים, כי מצטערת בצרתן של ישראל.

^{כ"ו} עיין תורה ט' ס' מנולד שלחן יטל להגוש שנגרע משמחת הקב"ה מול כשגזר הדין ופן גם כל אדם מתגש כשמשכר ללון

כ"ו **סוטה יא: – (שמות א–טז) ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמתן אתו ואם בת הוא וחתיה: מאי אבנים א"ר חנן סימן גדול מסר להן אמר להן בשעה שכורעת לילד יריכותיה מצטננות כאבנים.**

כ"ו **שמות פרק א (טז) ויאמר מלך מצרים למיילדת העברית אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה: (טז) ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמתן אתו ואם בת הוא וחתיה:**

רבנו בחיי – וטעם על האבנים, המשבר שכורעות שם לילד נקרא אבנים על שם שירכותיה של יולדת מצטננות כאבנים, וכן נקרא משבר על שם שאבריה משתברים וכן תרגומו מתברא. ומלת האבנים יש להבין בו ה"א בנים, ומהו דרשו חז"ל ששה בכרס אחד. ועוד תרמוז מלת האבנים מקום האבנים שהיא ה"א הראשונה שבשם וכבר הזכרתי מזה בפסוק והיה בכיובי (בראשית לח, ה):

בעלי התוספות – וראיתן על האבנים. אמרו רבותינו סימן מסר להם אותו רשע פרעה שאם פניו למטה בידוע שהוא זכר ואם פניו למעלה נקבה היא. ועוד מסר להם סימן אחר אם ירכותיה של יולדת מצטננות בידוע שהוא זכר כדאמרו רבותינו אשה מורעת תחלה יולדת זכר. והטעם כי כשהאשה הזריעה מצטננת. וזרע האיש האחרון עומד ומבטל הראשון. ואם ירכותיה מתחממות בידוע שהיא נקבה:

מה שכתב שרק בלידת נקבה ירכותיה מצטננות, ראה גם תורה שלימה שם ס"ק קעב בשם מדרש. וצ"ע לפי המבואר כאן שטעם שנעשות כאבנים, זה כי הדמים עלו למעלה לדחוף את הוולד, הרי גם נקבה היא וולד שצריך לדחוף אותה, כדי שתוולד.

סימן גדול מסר להן אמר להן בשעה שכורעת לילד ירכותיה מצטננות כאבנים. וכן מבואר בתנחומא תזריע/ל^ז שרגליה נעשים כאבנים כדי שיהיה בה כח כשהיא יולדת והדמים מסתלקים למעלה ונעשים חלב. **ועיקר הלידה ע"י שיוצאין הדמים מהרגלין, [לא] כמבואר בע"ח/לב** שבשעת הלידה הדמים עולים מהרגלים אל גובה החזה, כדי לדחוף את הוולד לחוץ.

היינו שיוצאין הדינין מהרגלין, נמצא שבשעת הצרה כבר אפשר לרקד/לב.
לכ"י בשעת עיבור הוא בחי' דין דהיינו משעת הגזר דין עד שיוצא לפועל לה(לו)/לז, כשארז"ל (ברכות כט ע"ב)/לח בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשר עובר, נמצא שעיבור

ל מדרש תנחומא תזריע – פרק ג – א"ר יהודה בר סימון שתי ירכותיה של אשה נעשין כשתי אבנים כדי שיהא בה כח כשהיא יולדת ומנין שכן כתיב (שמות א) וראיתם על האבנים א"ר מאיר מעשה נס הקב"ה עושה עם התינוק הזה כיצד עד שלא ילדה היתה מושכת דמים וכשהיא יולדת דמים מסתלקות לשדים ונעשה חלב והתינוק יונק מהן.

לא עיין ע"ה שער כ' פ"ג

לב **עץ חיים שער כ' פ"ג מ"ת** – והנינו מתחיל לבאר בחי' לידת המוחין דגדלות ז"א שהוא בחי' רוחנית ונשמות כנ"ל וממנו יתבאר לך לידת ז"א עצמו ממש כי הכל א'. דע כי הנה הפסוק אמר "בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים" וארז"ל (בסוטה יא) כי האבנים הם הירכיים של אשה, שכאשר יולדת מצטננות ומתקשות כאבנים, ולכן נקרא אבנים. ולהבין זה נבאר תחלה מה ענין הלידה, ומי גרם אותה, והענין הוא כי יש אורות רבות שם בבטן אמא עילאה ע"י העיבור כנ"ל, והוא גורם שהולד שהוא ז"א רוצה לצאת ולהולד, ולהיות פי רחמה צר וסתום, א"א אל הולד לצאת מתוכה, לכן כאשר בא זמן הלידה שנגמר זמן העיבור וכבר נתקן ונצטייר העובר, אז בחי' האורות והרוחניות שיש בנה"י דאמא מסתלקין משם ועולין למעלה בגוף אמא עצמה, במקום שהעובר עומד שם, בבחי' עיבור, ואז מתרבים שם האורות, כי הנה יש שם אור של הת"ת עצמו דאמא, והאורות של מחצית גוף התחתון שלה כנ"ל, וכל האורות דזו"ג אשר עומדין שם בסוד העיבור, ואין הבטן שלה יוכל לסבול כל רבוי אורות ההם, ואז האורות של בחי' אמא עצמה שהם בעל הבית, הם דוחקין את האורות של זו"ג שאינם שלה, שהוא אורח, ומוציאין אתה לחוץ דרך פי היסוד שלה, ונבקע ונפתח רחמה, ויוצא הולד לחוץ. ונמצא כי עליות והסתלקות אורות דנה"י דאמא מלמטה למעלה כנ"ל, הוא לב' תועליות, א' לצורך הלידה כנ"ל, כי ע"י עלייתן מתרבים שם האורות ודוחקין את העובר ומוציאין אותו לחוץ, והב' הוא לצורך המוחין דז"א, כמבואר אצלינו שאינן נכנסים בז"א אלא אחר היותן מלוכשים בנה"י דאמא. ולכן הוצרכו להתרוקן מן האורות שלהם כדי שיתלבשו במקומם אורות המוחין דז"א, כי ב' בחי' האורות שלה ושל ז"א א"א להיות שם ביחד. והנה כאשר עולין ומסתלקין אורות הנה"י דאמא, הם עולין ועומדין בחצי ת"ת התחתון דאמא עצמה, שהרי שם הוא מעמד ז"א בסוד העיבור, ודוחקין אותו לחוץ, וא"כ נמצא שהם עומדין תחת המקום החזה של האמא, ששם עומדין ב' דדים של האשה, והרי הם עושין תועלת ג' בעלייתן למעלה, כי אז נתוסף הארה גדולה ובוטלין אותן האורות לחוץ ונעשים במקום הזה כעין ב' דדים, ונבקעים ומזהם יוצא החלב להניק הולד אחר הלידה, והוא סבה וטעם למה אין באיש בחי' ב' דדים בולטות כמו באשה. והנה זה נרגש בחוש הראות שתכף אחר הלידה זב החלב ויוצא דרך הדדים, משא"כ בתחלה, והנה נודע כי הנה החלב הוא דם מתחלה שהיה למטה ברחם שלה ועלה למעלה משם עד מקום הדין ונהפך לחלב, כי ע"י עליית האורות הנ"ל שם למעלה גורם שיתהפך לחלב. ובוזה יובן משארז"ל עה"פ "אדם כי ימות באהל" אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, כי התורה הוא ז"א כנ"ל, שהוא תורה שבכתב, והקיום שלו הם המוחין, ואין התורה יכול להתקיים להיות לו מוחין המקיים אותו אלא ע"י בינה, הנקראת מי, כנודע אשר היא ממייתה עצמה בשביל התורה, כי נה"י שלה מסתלקין האורות שלה ונשארין כמתים, כלים בלי עצמות, וגוף בלי נשמה, ועושה כן בשביל התורה שהוא ז"א, כדי שיתלבשו בתוכה המוחין שהם הקיום שלו. ועיין לקמן ענין התלבשות הזה מה ענינו. גם ז"ס הפסוק הנ"ל "ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים" כי הנה בעת זמן הלידה מסתלקין האורות מן הירכיים של האשה שהם נ"ה שלה ונשארים קרים ויבשים כאבנים, כמו ירכי האדם במוותו, כי הנה אורות שבתוכו שהוא רוחניותו, הוא כמו אש בסוד "נר ה' נשמת אדם", ומחמת האדם בעודו בו, ואחר שמת, מתקרר ומתקשה, לכן קרא הפסוק הזה לנ"ה של האשה בעת לידתה אבנים, לטעם הנ"ל. גם הוא לסבת טעם אחר כנודע מזוהר ומתקונים כי חג"ת הם אבות ונה"י נקרא בנים, לכן נקרא אבנים מלשון בנים. עוד טעם ג' כי נה"י שלה חוזרין להעשות בחי' הגוף אל זו"ג שהם בני התבונה כאשר מתלבשין בתוכם:

לב צ"ע הרי כשעולים הדמים מהרגלים הן נעשות כאבנים כמבואר בגמרא סוטה יא: שעל כן נקרא מקום הלידה על האבנים.

לד מנא מוהר"ת בתקפא שניה את הלשון והוסיף הרבה. כי בדפוס כתוב – זה מלמד שנתמלא הקב"ה עברה כאשר עובר וכשיצאין הדמים היינו מהרגלין אזי אפשר להשמתה להתפשט שם ואפשר לרקד וזהו והיה עקב תשטטון והיה לשון שמה שהשמתה תהיה שהעקב היינו הרגלין וישמעו השמחה ועיקר הדין ע"י שיוצאין הדין מהרגלין והנה אם אדם דן את עצמו נתבטלין הדין כי כשיש דין לחסה וכו' כמבואר במ"א והו את השופטים האלה ושמתם ועשיתם אותם שחשמו וישעו בעצמיהם המטפסים והדינים לבטל הדין למעלה וזהו עקב תשטטון שנתפשטה השמחה ברגלין על ידי שיוצאין משם הדין. עכ"ל שם וכל התוספת הוסיף בשעת ההדפסה כי בלוח סטירות כי תקט שנדפס בסוף ספורי מעשיות לא ציין אלא לחתוך חיבה אחת.

בתשכ"ט הטיטון כאן נמצא אבל הזוהר למטה נשטט

ע"י זוהר חיי שרה קכא

לז זוהר חיי שרה דף קכא: – ועתה חזר לדבריו ללעיל, ואומר תא חיי ב"ן דאשילי ליה ליונה ב"מא זל ורלה כיון שטטילו את יונה הגביא לים, מה כתיב ויעמד הים מנעפו פירוש הים עלאה שהם המלכות כיון שגבתה חובת מיונה על שזכת מפניה מיד נקטת הדין, ומפרש מאי ויעמד מה פירושו דקראים בקימיה כדקרא יאות שעמד בעמלו ככאוי, בעמיה איהו בד רוגזא שכיך זה נחשב עמידה כשהכעס והדין נקטת ואינו יולא לפעול דין, כי בשעתא דדינא שריא בעלמא נשעה שהדין שורה בעולם, והוא בי דינא איהו כאתא דמתעברא וקשיא לאולדא אז המלכות שהיא סוד הבית דין היא כשאה מעונת הטורעת ללדת ומקשה בלידתה, וכד אולידת שכיך רוגזא וכסולידה נקטת לערה, הכי נמי בד דינא שריא בעלמא כמו כן כשהדין שורה בעולם, לא שכיך ולא נח עד דאתעביד דינא בחייב"א הדין אינו שוקט ונח עד שנעשה הדין כשעים, כד"ן הוא נייחא דיליה למיקם בדוכתא שלים ולמיקם בקימיה ואז היא המנוחה שלו לעמוד במקום שלם ולעמוד בקיומו, ר"ל שבעוד שיש דינים במלכות אי אפשר לה לעלות להתחיל עם זוהר כי היינים מכשכשין בקריבה עד שהיא פולטת השפע שמקבלת בעת היחוד, אמנם אחר שהשליכה היינים על הראוי להם מיד טהרה ממקור דינה ומכנה עצמה אל היחוד בזוהר הנאות, ה"ה הוא דכתיב ובאבד רשעים רנה, והא אוקימנא כבר ביארנו כשהרשעים נאכדים יש רינה ושמה למעלה, ומקשה ובי באבד רשעים רנה, והכתיב החפץ מות רשע, דהא לית נייחא קמי קדשא בריך הוא בד אתעביד דינא ב"שיעייא שהרי לא נחא לפני הקב"ה כשנעשה דין כשעים, אלא חפץ כשנעשה, אלא קודם דאשתייל קיסטא אלא כשלא נתמלאה עינין סאתם אז אין לו נחת רוח כבוד הרשעים, כאן לבתר דאשתייל קיסטא אבל אחר שנתמלאה סאתם אז המלכות מרננת ומשוררת במפלת הרשעים. (המשך הזכר לקמן ע"ז ע"ז) (רמ"ק ור"ג ומפשיס)

הוא בחי' דין. נמצא כשעושה אדם עבירה ועולה המקטרג לבית דין של מעלה, אזי אם אין דין למטה יש דין למעלה, דהיינו שהבית דין גוזר עליו דין עונש, ואחרי גזר דין, נמסר הדין לרצים שימסרו אותו למי שמוציאו אל הפועל, וזה בחי' עיבור. והרצים רצים כל ימי העיבור, והוא הזמן שעדיין אפשר להמתיק את הדין, אבל בקושי יותר מלפני הגזר דין. כמבואר בגמרא ר"ה יז: ההבדל בין קודם לאחרי הגזר דין (עיין גם תורה ה/ט^ז)

ולידה הוא בחי' המתקת הדין, כי אז בשעת לידה יוצאין הדמים מהרגלין שעי"ז עיקר הלידה כנ"ל. (ועיין מזה בליקוטי תנינא בסי' ב/מ) עי"ש שעומק הכוונה היא שחטא האדם נובע מחוסר דעת, שלא תופס שהכל בהשגחה, על כן התיקון שלו היא להבין שהכל רק ממנו ית', עד שיוציא בפיו הודאה מכל הלב על השגחת ה' עליו, ועל כן באה הצרה שהיא כביכול עונש על חטאיו, אבל באמת היא התיקון שלו להביאו להכרה והודאה שהכל בהשגחה לטובה. והצרה היא החבלי לידה, שיש על הולדת ההודאה.

לשון רבנו שם ו'אזי, בשעת הצרה, מתפנסים כל הדמים ועולים אל הלב, דהיינו בגלל הסט"א, קליפת גם, המבוארת שם בסוף התורה, שרוצה למנוע את לידת ההודאה, לכן צריכים הדמים לעלות למעלה, ולדחוף בכח גדול את הוולד לחוץ (כמבואר בע"ח הנ"ל).

אבל כאן בתורה שלנו הדגש הוא על זמן העיבור, משעת הגזר דין, כשהדמים דהיינו הדינים נמסרים לרצים שהם הרגלין, ואזי הרגלים נעשים כבדים בכל ימי העיבור, וזה מתבטא בכך שקשה לאדם להרים רגליו בריקוד. על כן כאן תחילת הלידה כשהדמים עולים מהרגלין לדחוף את הולד היא כבר בחי' של המתקה לרגלים. (וצ"ע שהרי מבואר בסוטה שם שהן נעשות קרות וקשות כאבנים מחוסר דם) וצ"ל אע"פ שבאמת קשה לרקוד בשעת הצרה, אבל זה לא מהסיבה הראשונה של כבדות, אלא מסיבה של הצרה עצמה. כי דמים תרתי משמע, א-דינים וב-הדם הוא הנפש. ובשעת הצרה א"א לרקוד לא מכבדות הדמים-דינים, אלא מחוסר דמים-דם הוא הנפש. ואפשר שעל כן אם יודה לה' גם על הצרה בשעת הצרה, יכול לזרז את הלידה.

וע"כ בעת הדין והצרה [מ"א] ח"ו נראה שהכוונה משעה שנגזר על האדם הדין, שתיהיה לו צרה, אזי נמסר הדין לרצים, ועל כן א"א לרקוד, כי אז א"א להגביה הרגלין, כי הרגלין הם כבדים בשעת התגברות הדינים מחמת שהדמים שהם בחי' דינים נמשכין אז לתוך הרגלין כנ"ל.

אבל בשעת הצרה כשיוציאין הדמים שהם הדינים מהרגלין דהיינו שעולים לדחוף את הוולד לחוץ דהיינו כשנמתקין הדינים כי בשעת הצרה עצמה, נפסק העיבור ועברה ודין הנ"ל, כדמצינו (יומא נד:)^{מ"ב}

^{ל"ח} ברכות דף כט: רבי יהושע אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה וכו' בכל פרשת העבור: מאי פרשת העבור אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפילו בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשר עברה יהיו כל צרכיהם לפניך.

^{ספר הנר בשם רבי' האי} וז"ל: בשעה שאתה מלא עליהן עברה ובשעה נמי שהן מצטערין מרוב עברתך וחורוןך כאשר עברה ובשעה שנמי שעוברין על תורתך, ברחמיך יהיו צרכיהם מלפניך מצויין להם.

מהרש"א – ובמדרש איכא כה"ג ויתעבר ה' בי וגו' כאשר עוברת:

^{ט"ז} תורה ה' – וא' פי צריף כל אדם לומר: כל העולם לא נברא אלא בשבילי (סנהדרין לו). נמצא כשהעולם נברא בשבילי, צריף אני לראות ולעין בכל עת בתקון העולם. ולמלאות חסרון העולם, ולהתפלל בעבורם: וענין התפלה הן בשני פנים. הינו קדם גזר דין מתפללין פסדר התפלה, ואין צריף להלביש התפלה, אבל לאחר גזר דין צריף להלביש התפלה, פדי שלא יבינו המלאכים העומדים לשמאל, ולא יקטרגו. כמו שכתוב (דניאל ד): בגזרת עירין פתגמין, הינו לאחר גזר דין, אזי במאמר קדישין שאלתיך, אני הצדיקים מלבישים שאלתם במאמר: שם אות וכו' אבל איך ידעין בין קדם גזר דין בין לאחר גזר דין על ידי המצוות שאנו עושים, יכולין אנהו לידע בין קדם גזר דין לאחר גזר דין. ודוקא כשעושיין המצוות בשמחה גדולה כל כך, עד שאין רוצה בשום עולם הבא, אלא הוא רוצה שיזמין לו הקדוש ברוך הוא מצוה אחרת בשכר מצוה זאת, במאמר חכמינו, זכרונם לברכה (אבות ד): שכר מצוה מצוה, פי הוא נהנה מהמצוה בעצמה:

^{מ"ב} תורה ב' תנינא אות [ג] ומזה באה הולדה בנקל. פי בשעה שאשה כורעת לילד ירכותיה מצטננות (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, סוטה יא:), ועל ידי זה נעשה ההולדה, פי הדמים עולין למעלה, ואזי נדחק המקום שם, ואזי הם דוחים את הולד לחוץ, ואחר כך חוזרים הדמים למקומם, שהווי בחינת תודה הלקבה, שהוא בחינת תהלוכות הדמים, שחוזרים לילף פסדר כנ"ל. פי גם ההלקבה היא בחינת הולדה, פי יש תמכי אורייתא, שנותנים ממון ללומדי תורה, ובתחלה הם מחסרים ממון מעצמם, פי בשנותנים הממון להתלמיד חכם, נחסר אצלם, שהווי בחינת ירכותיה מצטננות, פי דמים תרתי משמע' (א). אבל אחר כך, על ידי ממון שמחזיקין התלמיד חכם, ונולד הלקבה שהם בחינת חסד, אזי על ידי השפעת החסד חוזר ונתמלא החסרון:

^{מ"ג} כ"ע לשון כרה לא שייך כן חלוף עין לא יכל עין לא יכל לפעול, ועין תורה ב' תנינא אות ב' שהנה היא אחי שהדמים שלום מהרגלין, כסם חופים את הוולד לחוץ אז חבלי הלידה הם הכרה דהיינו שהיו יכל לפעול.

^{מ"ב} יומא דף נד: אמר ריש לקיש בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים מעורין זה בזה הוציאון לשוק ואמרו ישראל הללו שברכתך ברכה וקללתך קללה יעסקו בדברים הללו מיד הזילום שנאמר כל מכבידה הזילוה כי ראו ערותה:

ריטב"א – בשעה שנכנסו עו"ג להיכל מצאו כרובין מעורין זה בזה. הקשה הרב בן מיג"ש ז"ל דהא בב"ב (צ"ט א') אמרינן שלא היו פניהם איש אל אחיו אלא כשהיו עושיין רצונו של מקום,

וראה שם עמוד א' שהוא סימן טוב – אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעוררים זה בזה ואומרים להן ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה. עכ"ל. ועיין לעיל בהקדמה בשם ר' צדוק ושם משמואל.

בחורבן הבית שהיו הכרובים מעורים זה בזה, אז הרגלין קלים [מג], ואזי יכולה השמחה להתפשט שם, עד שירקד מחמת השמחה עיין תורה י' שע"י שמחה אזי ע"י הרוח שבלב לבו נשא את רגליו :

ולחמתיק הדין, הוא ע"י שהאדם דן א"ע, דהיינו על כל מה שעושה ידין וישפוט בעצמו א"ע על כל דבר אם כך ראוי לו לעשות, ויפשפש במעשיו ויתקנם כראוי ע"פ דין ומשפט התורה, ועי"ז שהאדם דן ושופט את עצמו, על ידי זה ממתיק ומבטל הדין שלמעלה. לכאורה עיקר הכוונה שלפני הגזר דין צריך אדם לשפוט עצמו, כדי שלא יגזר עליו דין, אבל אחרי שכבר נגזר, מבואר בגמרא ר"ה יז שיחיד קשה לו מאד לבטל גזר דין אחרי שנגזר/מ"ו. אבל מדסתם דבריו, משמע שהכוונה שגם אחרי שנמסר הדין לרצים דהיינו גזר דין אפשר להמתיקו ע"י משפט ותשובה. ולפי המבואר בתורה ב תנינא שהצרה היא כדי להביא את האדם להודאה ותודה, דהיינו שהיא חבלי לידה של תודה/מ"ה, אפשר שע"י משפט עם הודאה גם על הצרה בעצמה, אפשר לזרז את הלידה.

כי כשיש דין למטה אין דין למעלה. לפי הנ"ל תרתי משמע בין שיש למטה דין ומשפט שהאדם שופט את עצמו ובין שיש למטה משפט וגזר דין שנענש על שלא שפט את עצמו, ע"י שניהם כבר אין דין למעלה. מו(ועיין

²² י"ע עיין תורה ב' תנינא אוח ג' ובעז חיים עמ"כ פ"ג שאלהבה כששלים הדמים מהגלים אזי הם נעשות קשות וקלות כלפי מות.

מיד **לאחר גז"ד קשה לבטלו** – בגמ' ר"ה דף יז: יח. **אמר רבי יוחנן** גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם שנאמר (ישעיהו ו') השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו. **אמר ליה רב פפא** לאביי ודלמא לפני גזר דין? אמר ליה "ושב ורפא לו" כתיב, איזהו דבר שצריך רפואה, הוי אומר זה גזר דין. מיתבי השב בינתיים (בעשרת ימי תשובה) מוחלים לו, לא שב בינתיים, אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם אין מוחלין לו, (משמע דווקא בימים אלו אבל כל השנה לא). ומתרצת הגמרא שבעשרת ימי תשובה אפילו יחיד, אבל כל השנה רק ציבור יכול בתשובה לבטל גז"ד. **ועיין יומא פו:** בגרסת העין יעקב שתשובה של ציבור מגעת עד כסא הכבוד ועד בכלל.

אח"כ אומרת שם הגמרא וגזר דין דיחיד אם אפשר לבטל זו מחלוקת תנאים, דתניא היה רבי מאיר אומר שנים שעלו למטה וחולייין שוה, וכן שנים שעלו לגדרום לידון, ודינן שוה, זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל, מפני מה זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל, זה התפלל ונענה וזה התפלל ולא נענה, מפני מה זה נענה וזה לא נענה? זה התפלל תפלה שלימה נענה, וזה לא התפלל תפלה שלימה לא נענה. **רבי אלעזר** אמר כאן קודם גזר דין, כאן לאחר גזר דין. **רבי יצחק** אמר יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין, בין לאחר גזר דין וגזר דין. **נמצא לפ"ז שרק רבי אליעזר** סובר שאחר גז"ד יחיד לא יכול לבטלו בתשובה.

ויש לדון לגבי רבי יצחק במה חולק על ר"מ? ומה ההבדל בין תפילה שלימה לצעקה? ועיין בזה **ערבי נחל** פרשת וארא שכל צעקה היא בודאי עם תשובה, וע"י תשובה אדם נעשה בריה חדשה, ולא עליו נגזר הדין, לכן בודאי יכול לבטלו, ומה שאמרו קודם גז"ד מועילה תפילה לבטל הדין, זה אפילו בלא תשובה, כיון שעדיין לא יצא הפורענות לפועל, ואינו רק בכה, אזי בדבר קל יתבטל, משא"כ אחר גזר דין שמיד שנגזר יוצא ענין ההוא לפועל בארץ, לא יתבטל ע"י התפלה. לכן מכריח (הערבי נחל) שרבי יצחק דיבר בצעקת צדיק לבטל גזר דין מאיזה אדם שלא עשה תשובה, ועל זה אמר שכיון שהיא צעקה, תועיל אפילו אחר גזר דין, כי היא מעומקא דליבא יותר מתפילה, וזה עולה עד עולם אשר למעלה ממקום שבאין גזרות העונשין, לכן בהמשך שפע משם יתבטל הגזר דין, ויועיל צעקה של צדיק עליו אע"פ שהאדם עצמו לא עשה תשובה. ולכן נקט רבי יצחק לשון "יפה צעקה לאדם" ולא צעקת האדם, כי מדובר שאדם אחר צועק בשבילו.

ולפי דבריו שצעקה היא יותר מעומקא דליבא מתפילה, אולי הכוונה לצעקת הלב, ואולי היא התפילה בהלבשה, המבוארת בתורה ה': ויש רמז לזה בסוף התורה שם על הפסוק "יחד הרים ירננו", שביאר רבינו שרמוזו בזה תפילת הצדיקים בהלבשה, והביא את הפסוק "אל הרינה ואל התפילה", ומבואר בפרש"י על הפסוק הזה בדברי הימים שרינה היא תפילה בצעקה.

^{מ"ה} **וכנ"ל** שהחטא נגרם ממה שאדם מתעלם מהשגחת ה' ית', ועל כן העונש והתיקון הוא הצרה, שמתחילה בדין הנמסר לרצים, ומסתיימת בצרה עצמה, שהיא החבלי לידה של התורה, כי הצרה היא הדמים והדינים העולים מהרגלים שהם הנצח והוד, למעלה, ודוחפים את האדם לתת תודה ולהודות על ההשגחה, והרצים הם נצח והוד צבא המלכות, המנצח את האדם ומכריח אותו להודות.

מזה לעי' בסי' טו/א עיין שם שעיקר הכוונה לפני גזר דין², אבל כאן משמע שגם אחרי גזר דין אפשר להמתיק אותו ע"י משפט/כ"ל, ואז כשנמתק הדין אזי יוצאין הדמים מהרגלין דהיינו אפילו אחר גזר דין שכבר נמסר הדין לרצים אפשר להמתיק ע"י משפט/כ"ל, ואזי יכולה השמחה להתפשט ברגלין עד שזוכה לריקודין :

עתה חוזר לבאר את הפסוק שבו פתח את התורה ובו רמוז מהלך התורה.
 (דברים ז' יב) וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמְּשֻׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרֹתֵם וְעִשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְדוֹד אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֵת הַבְּרִית וְאֵת הַחֹסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:
 ופרש"י (יב) אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעו: אזי ושמר ה' אלהיך לך את הברית וגו'. ומבאר רבנו "והיה" לשון שמחה. אבל צריך להשמיע את השמחה לעקבים דהיינו לרגלים. ובשעה שאדם דש מצוות בעקביו ולא שופט את עצמו, אזי נגזר עליו דין, ואזי והרגלים כבדות ולא נשמעות לשמחה שבלב. וצריך לשפוט עצמו ולשוב, ואזי נמתק הדין. ואזי יכול שהשמחה תתפשט לרגלים וירקוד בשמחה, ואזי ה' יעזור לו לשמור הברית.
 וראיתי³ מבארים שהריקוד עצמו הוא גם בחי' דש בעקבו (בצד החיובי), כי ריקוד לשון מלאכת מרקד. שמפריד ומבדיל הפסולת מהאוכל, וזהו גם מלאכת דש, שמסיר הקליפה מהפרי, וזה נעשה ע"י ריקוד בשמחה. וכמבואר בתורה⁴ שהריקוד ממתק את הדין.

^א תורה טו אות ובו ובמה מעלין את היראה? בבחינת משפט, כמו שכתוב (משלי כט): "מִלֶּךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אָרְצָךְ", וארץ הוא בחינת יראה, כמו שכתוב (תהלים ע"ו): "אָרְצָךְ יִרְאֶה", הינו שישפט את כל עסקיו, כמו שכתוב (שם ק"ב): "יִכְלָבֵל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט", הינו שישפט וידין בעצמו כל עסקיו, ובהו יסיר מעליו כל הפחדים, ויעלה בחינת יראה ברה ונקיה, ותשאר אף יראת השם ולא יראה אחרת: כי כשאין אדם דן ושופט את עצמו, אזי דנין ושופטין אותו למעלה, כי אם אין דין למטה יש דין למעלה (דברים רבה ה): וכששופטין את האדם במשפט דלעילא, אזי הדין נתלבש בקל הדברים, וכל הדברים נעשים שלוחים למקום לעשות בזה האיש משפט פתוב, כמו שאמרנו חכמינו, וזכרונם לברכה (נדרים מא): "למשפטיך עמודי", אזי "הכל עבדיך" לעשות דין בזה האדם. אבל כששופט את עצמו, וכשיש דין למטה אין דין למעלה, ואין היראה מתלבש בשום דבר לעורר את האדם, כי הוא בעצמו נתעורר. וזהו (תהלים ג): "וְשֵׁם דְּרָךְ מִי שֵׁשׁ אֶרְחוּתָיו (כמו שדרשו רבותינו, וזכרונם לברכה סוטה ה): הינו ששופט ארחותיו, כמו שכתוב (שמות כ"א): "וְאֵלֶּה הַמְּשֻׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִׁים" (א), על ידי זה "אראנו בישע אלקים" זה בחינת יראה, כמו שכתוב (קהלת י"ב): "אֵת הָאֱלֹקִים יִרְאֶה", הינו בחינת יראה עולה מהקלפה ומהאמות על ידי משפט, כי מתחלה היתה נתלבש בקלפה. וזהו שהאדם מפחד את עצמו מאיזה דבר, משר או מגנבים וישאר פחדים זה הוא שהיראה נתלבש בזה הדבר, כי אם לא היה נתלבש היראה בזה הדבר, לא היה כח בזה הדבר להפחיד את האדם:

^ב וראה תורה ה' ובגמרא ר"ה יז שאחרי גזר דין קשה מאד לבטלו.

^ג ועיין בלק"ה שם הרשאה ג' אמצע אות ה' – כי באמת אפילו אם אין האדם זוכה לפשפש במעשיו ולשפוט א"ע מקודם עד שבא הדין עליו ח"ו, הוא צריך עכ"פ אח"כ לשוב עד המכהו, ולהעלות כל היראות הנפילות להשי', דהיינו שיתבונן שאין שום דבר שיוכל ליראות ולהפחיד אותו, או לעשות בו דין ויסורים חס ושלום, כי אם ע"פ משפט שלמעלה, ע"י חיות אלקות שנתלבש בזה הדבר, שזהו בחי' יראה עילאה שירדה מכסאה בעוונותיו ונתלבשה באלו הדברים שיש לו פחד ויסורים מהם ח"ו. ואז כשמתבונן כל זאת היטב באמת ובתמים ומפשפש במעשיו ושופט א"ע עכשיו עכ"פ ושב בתשובה שלימה להשי', אזי זוכה להעלות כל היראות הנפילות לשרשן כנ"ל. אבל באמת קשה מאד אז להעלותן ולבררן כ"א ביגיעה גדולה וברחמים רבים, וכשרז"ל (סנהדרין יז ע"ב) לעולם יקדים אדם תפילה לצרה וכו', ובפרט מי יודע אם יזכה להתעורר או לשוב באמת, כי לפעמים אפילו כשהיסורין באין על האדם ח"ו, אעפ"כ אינו זוכה לשוב להשי', ולפעמים היסורין מעקמין את לבבו יותר מהשיית ח"ו, כי הם בחי' יראות הנפילות שמהם אחיות החיצונים כנ"ל. ועי"כ לפעמים אם אינו זוכה להתגבר, הם מטעין ומעקמין את לבבו יותר ח"ו. ע"כ טוב לגבר שיקדים לשפוט א"ע מקודם כנ"ל, כדי שלא יצטרך הדין להתלבש א"ע ח"ו, וזהו "אל תבא במשפט את עבדך" שלא יבא במשפט, היינו שלא יתלבש המשפט בדברים אחרים רחוקים ממנו ית, כי אז בוודאי "לא יצדק לפניו כל ח"ו". אבל כשקרובים להשי' והמשפט ממנו ית' בעצמו ע"י שהאדם שופט א"ע אזי המשפט הוא רק רחמים וחמלה וחנינה כי משפט הוא רחמי כ"ש בוזה"ק: עכ"ל

^ד עיין תורה ב' תנינא שם נראה שכיון שכל כוונת הצרה היא להביא להוראה, על כן לכאורה ע"י ששופט עצמו ומודה להקב"ה על הכל אפשר להמתיק את הדין גם אחרי הגזר דין. וראה לעיל שמוהרנ"ת מקשר תורה זו לתורה ב' תנינא, על כן אולי גם כאן כל הצרה היא להביא להודאה. אבל משפט לבד צ"ע עד כמה מועיל אחרי גזר דין לכאורה מועיל רק שלא יגזר עליו עוד דין, ועיין ר"ה יז שעם צעקה ותשובה אפשר ונראה כנ"ל שעם הודאה אמיתית אפשר לפעול הרבה.

^ה רמתים צופים – סימן ד' אות ולגו בענין ריקודין מאנשי מעשה בשעת שמחה. אמר שהוא מלשון הנזכר בשבת (ע"ג). המרקד. שהוא אב מלאכה בשבת. שמפריד האוכל מתוך הפסולת או להיפוך. כן הוא גם ענין הריקוד שמפריד הגשמיות מהנשמה עד שבא להתפשטות הגשמיות עד כאן דבריו הקדושים. ובהו מובן ענין הריקוד בשעת קדושה שמעלין העקבים למעלה שהוא הפחיתות מן הגוף. וזה פירוש (עבודה זרה י"ח). עבירות שהאדם דש בעקיבו. היינו שרגיל ועיין בחולין (ד' ע"ב) בין דדש (דש) וכזהירא דמי לו. וזה בא מכח בעקיבו מהפחיתות שבגוף. שמזה שולטים בו החיצונים חס ושלום שהם אותיות ד"ש. ומי שלומד תורה יותר צריך לזהר בנפשו שלא יהיה להם יניקה חס ושלום מתורתו. וזהו שאמרנו חז"ל בפרק קמא דברכות (ו'). הני ברכי דשלהי מינייהו הוי. הני מאני דרבנן דבלו מחופיא דידהו. הני כרעי דמנפין מינייהו. האי דוחקא דהוי בכלה מינייהו הוי. היינו מה שבא עיפות ושלהי להגוף על ידי הברכיים הוא מהפחיתות שבגוף. וכן המלבושים מהמעשים טובים והמצוות על ידי הגדרים וסייגים שהם בלים ונפסקים. הם על ידי שהחיצונים מתחפים ומתכסים בתוך המצוות שהם בפניו:

וזזהו והיה עקב תשמעון. והיה לשון שמחה (י"ו). עקב הם הרגלין, היינו לזכות לשמחה עד שהעקביים שהם הרגלין ישמעו השמחה, זה זוכין ע"י את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם. שתשמרו לעשות בעצמיכם המשפטים והדינים, שעי"ז נתבטל הדין שלמעלה כנ"ל, ואז והיה עקב תשמעון דהיינו שתשמעו השמחה בהרגלין ע"י שיוצאים משם הדינים כנ"ל: דהיינו ע"י שיצאו הדינים מהרגלים תוכל שמחת ליבו להתפשט לרגלים, והם יהיו נשמעים ללב, שיהיה לבו נשא את רגליו, ואז יוכל להמתיק דינים, לא רק מעצמו אלא גם מעולם, כמבואר בחיי מוהר"ן ושיחות הר"ן לעיל בהקדמה. ונראה הכוונה שע"י שממתיק את הדין שיש עליו בעצמו, אזי בהתקשרות לצדיק משתתף עמו להמתיק את הדין מכל העולם. ומעצמו אחרי ששופט את עצמו ויוצאים הדמים מרגליו, כי כבר אין עליו דין מלמעלה. אזי כיון שרגליה של המלכות יורדות מוות, נמצא עיקר אחיזת הסט"א היא ברגלים, והסט"א מהותה עצבות^א, וארציות, על כן ע"י שמתפשט שמחת לבו אל הרגלים והן נשמעות לו עד שמתרוממות בריקוד שמח מהארץ, בבחי' לבו נשא את רגליו, עי"ז מפריד את המלכות הקדושה מאחיזת הסט"א^ב, נמצא ע"י שדש בעקביו מפריד אותה מהקליפה, וע"י שמרקד מברר ומפריד את הקמח בחי' דעת (חטה גמט' כב אותיות (ברכות מ.)^ג מהסובין בחי' דעת דסט"א, שהיא הרגשת החסרון^ד תמידי ודאגה, דהיינו מאחיזת הסט"א.

עוד מצאתי, שזהו דהיינו כשנמתק הדין, ואפשר להשמחה להתפשט לרגלים, דהיינו שהם יהיו נשמעים ללב, ויהיה לבו נושא את רגליו ברקוד של שמחה, אזי מתקיים המשך הפסוק הנ"ל בחי' [י"ג] ושמר ה'

^א במדבר רבה נשא פרשה יג ה'

^א מדרש רבה במדבר – פרשה יג פסקה ה' – ויהי א"ר שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן כל מקום שנא' ויהי משמש צרה ושמחה, אם צרה אין צרה כיוצא בה, ואם שמחה אין שמחה כיוצא בה. **אתא רבי שמואל בר נחמן ועבדה פלגא בכל מקום שנאמר ויהי צרה, והיה שמחה.** אתיבון ליה הכתיב (בראשית א) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, אמר להם אף היא אינה שמחה, שלא זכה העולם להשתמש באותה אורה, דאמר ר' יהודה ב"ר סימון אותה אורה שברא הקב"ה ביום הראשון היה אדם צופה ומביט בה מסוף העולם ועד סופו וכיון שראה הקב"ה דור אנוש ודור המבול ודור הפלגה עמד וגונה והתקניה לצדיקים לעתיד לבא שנא' (משלי ד) ואורה צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום. **אתיבון ליה "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד" אמר להם אף היא אינה שמחה שכל מה שנברא ביום הראשון עתיד להבלות שנאמר (ישעיה נא) "כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה ויושביה כמו כן ימותון וישועתי לעולם תהיה וצדקתי לא תחת". אתיבון ליה כל ויהי מששת ימי בראשית, אמר להם אף הם אינה שמחה שכל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכים עשייה, כגון החרדל צריך למתק, והתורמסין צריכים לשלוק, וחטים צריכים לטחון. **אתיבון ליה והכתיב (בראשית לט) "ויהי ה' את יוסף" ויהי איש מצליח** ויהי בבית אדוניו המצרית אמר להם אף היא אינה שמחה שמתגרת בו הדוב. (במדבר ז) ויהי ביום כלות משה אמר להם אף היא אינה שמחה שנגנו בו בנין הבית והכתיב (ויקרא ט) ויהי ביום השמיני קרא משה אמר להם אף היא אינה שמחה שבו ביום מתו נדב ואביהוא. **והכתיב (יהושע ו כז) "ויהי ה' את יהושע ויהי שמעו בכל הארץ", אף היא אינה שמחה שבו ביום קרע שמלותיו שנאמר (שם) "ויקרע יהושע שמלותיו ויפול על פניו ארצה לפני ארון ה' עד הערב הוא וקני ישראל". והכתיב (ש"ב ז) "ויהי כי ישב המלך בביתו" אמר להם אף היא אינה שמחה שבו ביום בא אליו נתן הנביא ואמר לו הקב"ה (ד"ה ב ו) "רק אתה לא תבנה הבית" והכתיב "ויהי המקריב" אמר להם אף היא אינה שמחה מפני שהיה צפוי לפני הקב"ה שהם הולכים עם קרח במחלוקתו. **אמר רבי יהודה ב"ר סימון בשם ר' לוי בן פרטה משל לבן פלוטמנין שנגב במרחץ והיה הבלני מתיירא לומר לו שמו אעפ"כ פרסמו בחור אחד לבוש לבנים כך אע"פ שלא פירש שמתן של נשיאים שחלקו עם קרח והלכו עמו פירסמן ברמו נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם כמה דתימא (במדבר א) אלה קריאי העדה נשיאי מטות אבותם וגו' אנשי שם שזכר שמתן ברגלים כמה דתימא (שם) אלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם וגו'. **אמרי ליה אמרינן דידן אמור את דירך, אמר להם כל מקום שנאמר והיה שמחה (יואל ד) "והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס". (זכריה יד) "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים". (ישעיה יא) "והיה ביום ההוא יוסף ה' וגו'. (שם ז) "והיה ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר" (שם כז) "והיה ביום ההוא יתקע וגו'. (שם ד) "והיה הנשאר בציון". **והכתיב (ירמיה לח) "והיה כאשר נלכדה ירושלים" אמר להם אף היא אינה צרה אלא שמחה שבו ביום נולד מנחם ובו ביום נטלו ישראל אפוכי על עונותיהם, דאמר ר' שמואל בר נחמן אפוכי שלימה נטלו ישראל על עונותיהם ביום שחרב בהמ"ק שנא' (איכה ד) "חם עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך".**********

^ב **כמבואר לקמן בענין קליפת לילי' וגם עיין ליקוטי עצות – ערך שמחה אות י.** (על פי תורה כד) צריך להתרחק מעצבות מאד מאד, כי הקלפות הם בחינת עצבות והם תוקפא דדינא. וכשהעצבות מתגברת, היא בחינת גלות השכינה שהיא שמחתן של ישראל. ועקר בטול הקלפות ועלית הקדושה הוא על ידי שמחה, כנזכר לעיל (שם):

^ט **ליקוטי עצות – ערך שמחה אות ט.** (על פי תורה כד) על ידי שמחת המצוה נשלם הקדושה ומעלה החיות והקדושה שבקלפות, ועל כן כשעושה המצוה בשמחה, מעלה השכינה מבין הקלפות (שם):

ושם אות יב. (על פי תורה מא) רקודין של מצוה, כגון ששותה יין בשבת ויום טוב או בחתונה של מצוה או בשארי סעודת מצוה, ושותה במדה וכונתו לשמים, לזכות לשמחת ישראל, לשמח בשם יתברך אשר בחר בנו מכל העמים וכו', ונתעורר לשמחה על ידי זה עד שנמשך השמחה לתוך הרגלין, דהיינו שמרקד מחמת שמחה, על ידי זה מגרש החיצונים הנאחזים בהרגלין, וממתיק ומבטל כל הדינים.

ושם אות יג. (על פי תורה נד אות ה') כל התאוות באים מכח המדמה, כח הבהמיות, והתגברותו הוא על ידי עצבות שהוא רוח נכאה, רוח רעה, ועל ידי זה התגברות השכחה, ששוכח תכליתו ואינו זוכר בעלמא דאתי, כראוי לזכר בכל יום בכלל ובפרט וכמו שכתוב בזכרון באות דו. ועל כן צריכין להתגבר להיות בשמחה תמיד, שעל ידי זה עקר הכנעת המדמה, ועל ידי זה יזכה לזכר בעלמא דאתי בכל יום כנזכר לעיל:

^י **ובסנהדרין ע:** אין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שטועם טעם דגן.

^{יא} **ראה תורה כא** אות יא דעת קנית מה חסרת דעת חסרת מה קנית עפי' נדרים מא.

לך את הברית כי כשתזכה לשמחה שתתפשט לרגלים אזי הש"י בעצמו ישמור לך את הברית דהיינו שיהי' בעזרך לשמור את הברית קודש,
כי עיקר פגם הברית הוא ע"י עצבות כידוע, כי פגם הברית בא ע"י הקליפה הידועה שנקראת לילית ע"ש-על שם שמיללת תמיד שזהו בחי' עצבות, על כן כשאדם עצוב אזי היא מוצאת מקום להתלבש בו, ובאה עם טומאת התאוה שלה.
וע"כ עיקר שמירת הברית זוכין ע"י שמחה, כי ע"י שמחה זוכין שהש"י בעצמו יעזור לו לשמור את הברית קודש כנ"ל : לכאורה צ"ע לפי הביאור הנ"ל, ממילא אם הוא שמח, הרי היא כבר לא מתלבשת בו, וניצל ממנה ומהתאוה הקשורה בה, וא"כ למה צריך שהקב"ה יעזור? וכנראה שיש עוד סיבות שהיא מקבלת כח להפיל את האדם לתאוה, אבל ע"י שמחה הקב"ה מציל אותו ממנה.

עד כאן ביאור חברותא לתורה קסט

